

Opettajien ja koulunkäynninohjaajien näkemys itsestä huolehtimisen ja arjen taidoista yläkoulussa

Kysely opettajille ja koulunkäynninohjaajille

Elina Nuopponen

Titta-Maria Ruoho

Opinnäytetyö

Toukokuu 2018

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Toimintaterapeutti (AMK), monimuoto

Tekijä(t) Nuopponen, Elina Ruoho, Titta-Maria	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 05/2018
	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisu- lupa myönnetty: x
Työn nimi Opettajien ja koulunkäynninohjaajien näkemys itsestä huolehtimisen ja arjen taidoista yläkoulussa		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapia (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Ritsilä, Jaana		
Toimeksiantaja(t) Talvisalon koulu, Jaatila Kimmo		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa opettajien ja ohjaajien näkemyksiä yläkoulun oppilaiden itsestä huolehtimisen ja arjen taidoista. Lukuvuonna 2017-2018 yläkoulujen noudatettavaksi tuli opetussuunnitelma, joka vaatii kouluja sisällyttämään itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja eri oppiaineisiin. Tämän vuoksi aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Opinnäytetyössä oli käytössä kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä. Tietoa kerättiin savonlinalaisen yläkoulun opettajilta ja koulunkäynninohjaajilta Webropol-ohjelmalla tehdyn kyselylomakkeen avulla.</p> <p>Tutkimuksesta selvisi mitkä itsestä huolehtimisen ja arjen toiminnot olivat vastaajien mielestä tärkeimpiä. Kyselyn avulla käy ilmi, kuinka usein oppilailla ilmeni haasteita sekä vaikuttivatko haasteet opettajien mielestä oppilaan osallistumiseen. Opinnäytetyössä selvitettiin myös mihin toimintoihin opettajat toivoivat moniammatillista yhteistyötä avukseen. Avoimilla kysymyksillä kartoitettiin millä tavalla itsestä huolehtimisen ja arjen haasteet näkyivät koulun arjessa.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että yläkouluikäisillä nuorilla on haasteita itsestä huolehtimisen ja arjen taidoissa. Useimmiten haasteita ilmeni oppilaan ajanhallinnassa, unessa, tavaroista huolehtimisessa ja tunnetaidoissa. Haasteet näissä toiminnoissa vaikuttivat useimmin myös oppilaan osallistumiseen. Merkittävä osa vastaajista koki eniten haasteita olevan oppilaan ajanhallinnassa ja unessa, näihin toimintoihin vastaajat toivoivat myös moniammatillista apua. Tulokset tukevat, että itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja vahvistamalla voidaan edistää oppilaan toiminnallista suoriutumista kouluympäristössä. Johtopäätöksenä tulokset tukevat koulutoimintaterapeutin tarvetta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) toimintaterapia, opetussuunnitelma, kouluympäristö, itsestä huolehtiminen, arjen taidot		
Muut tiedot		

Author(s) Nuopponen, Elina Ruoho, Titta-Maria	Type of publication Bachelor's thesis	Date 05/2018 Language of publication finnish
	Number of pages 47	Permission for web publication: x
Title of publication Teachers and classroom assistants' views on managing daily life in the upper grades of comprehensive school		
Degree programme Occupational Therapy		
Supervisor(s) Ritsilä, Jaana		
Assigned by Talvisalon koulu, Jaatila Kimmo		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis was to survey teachers and classroom assistants' views on the pupils' self-care and everyday life skills. In the academic year 2017 – 2018, a new curriculum requires that life skills will have to be incorporated into different subjects taught on the upper grades of comprehensive schools. For this reason, the topic is important and timely. The thesis involved a quantitative research method. The data was collected with a Webropol questionnaire from the teachers and classroom assistants working in an upper comprehensive school in Savonlinna.</p> <p>The study revealed which self-care and everyday activities were the most important according to the respondents. The questionnaire showed 1) how often the pupils encountered challenges and 2) whether the challenges affected the pupils' participation according to the respondents. The thesis also explored the activities for which the teachers wanted multi-professional co-operation. Open questions focused on how the challenges of self-care and everyday life were reflected in the school's everyday life.</p> <p>The results of the thesis showed that upper comprehensive school pupils had challenges in self-care skills and managing daily life. Most often challenges were encountered in time management, sleep, caring for belongings and in emotional skills. Challenges in these activities affected mostly the pupils' participation. A significant number of the respondents stated most of the challenges were in the pupils' time management and sleep, and the respondents also hoped for multi-professional help in these sectors. The results support the idea that by strengthening the self-care and everyday skills, the pupils' occupational performance in the school environment can be promoted. As a conclusion, the results support the need for a school-based occupational therapist.</p>		
Keywords/tags (subjects) occupational therapy, a curriculum, school environment, managing daily life, life skills		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lähtökohdat	4
2.1	Toimeksiantajan esittely.....	4
2.2	Aikaisemmat tutkimukset	5
3	Yläkoulu toimintaympäristönä.....	7
3.1	Opetussuunnitelma ja laaja-alaiset taidot	7
3.1.1	Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	8
3.1.2	Savonlinnan seudun opetussuunnitelma	9
3.2	Toiminnallisuus ja toimintakokonaisuudet	9
3.3	Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot	11
3.4	Yläkoululainen nuori PEO-mallissa	12
4	Tarkoitus ja tavoitteet	15
5	Kyselytutkimuksen toteuttaminen	16
5.1	Menetelmä	16
5.2	Aineiston kerääminen	17
5.3	Aineiston käsittely ja analysointi.....	20
6	Tulokset	21
6.1	Toimintojen tärkeys.....	22
6.2	Haasteiden esiintyvyys	24
6.3	Haasteet ja osallistuminen	25
6.4	Moniammatillinen yhteistyö	26
6.5	Haasteet toiminnoissa.....	26

7	Johtopäätökset.....	30
8	Pohdinta.....	32
8.1	Prosessi.....	35
8.2	Luotettavuus ja eettisyys.....	36
8.3	Jatkotutkimukset.....	37
	Lähteet	38
	Liitteet.....	41
	Liite 1: Saate.....	41
	Liite 2: Webropol-kysely	42
	Liite 3: Haasteiden suhteet	46
	Liite 4: Partnering for change (P4C -malli).....	47
	Kuviot	
	Kuvio 1: Opetussuunnitelman laaja-alaiset taidot.....	8
	Kuvio 2: PEO-mallia havainnollistava kuva.....	13
	Kuvio 3: Vastaajien ammatillinen jakauma	22
	Kuvio 4: Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tärkeys.....	22
	Kuvio 5: Yleisimmät koulun arjessa näkyvät haasteet	30
	Taulukot	
	Taulukko 1: Tärkeyden tunnusluvut.....	23
	Taulukko 2: Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen haasteiden esiintyvyys	24
	Taulukko 3: Haasteiden vaikutus oppilaan osallistumiseen	25
	Taulukko 4: Moniammatillisen yhteistyön tarve	26
	Taulukko 5: Avointen kysymysten vastausmäärät.....	27

1 Johdanto

Parhaillaan käynnissä olevaa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE) johtavat sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö, joiden vastuulla on lasten ja nuorten hyvinvoinnin tuki varhaiskasvatuksessa, koulussa ja oppilaitoksessa. Muutosohjelmassa on tavoitteena mm. hyvinvoinnin vahvistaminen lapsen tai nuoren tarpeisiin räätälöidyn työn ja palveluiden avulla. Muutosohjelman mukaan palveluja tulisi tarjota yhtenä monialaisena toiminnallisena kokonaisuutena nuoren omassa kehitysympäristössä. Palveluiden tulisi olla asiakaslähtöisiä ja työtä tulisi tehdä kiinteässä yhteistyössä opiskeluhuollon, opettajien sekä erityistason palvelujen kanssa. Lasten, nuorten ja perheiden tulisi osallistua palveluiden kehittämiseen ja arviointiin. Yhtenä ohjelman toimenpiteenä on tunnistaa sekä yhteisölliseen että yksilökohtaiseen työhön liittyviä osaamistarpeita ja järjestää tarvittavaa koulutusta. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2017.)

Opiskeluympäristöllä ja oppilaitosyhteisöllä on suuri merkitys lasten ja nuorten terveydelle ja hyvinvoinnille sekä nuoren mahdollisuuksille oppia omien kykyjensä mukaisesti (Koulunkäynti ja opiskelu 2018). Tutkimuksen mukaan noin 15-20% lapsista tarvitsee lisäresursseja päivähoidossa tai koululuokassa. Noin puolet tästä määrästä tarvitsee suunnitelmallista ja pidempiaikaista apua sekä laajoja selvityksiä tarvitsee noin 2-3% lapsista. On myös huomioitava, että muutkin ryhmän tai luokan lapset hyötyvät lisästä resurssista. (Kehityksen ja oppimisen vaikeudet lapsilla ja nuorilla 2003, 17.) Toimintaterapeutin kouluympäristössä toimimisen etu on, että saavutetaan koko ikäluokka, eikä vain lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin päätynyttä osaa.

Toimintaterapian päämääränä kouluympäristössä on oppilaan toiminnan mahdollistaminen. Toimintaa mahdollistaessaan toimintaterapeutti keskittyy työssään oppilaan toimintoihin. Toimintaterapeutti on kiinnostunut nuoren merkityksellisistä toiminnoista, vapaa-ajasta, koulutyöstä sekä nuoren tukemisesta itsestä huolehtimisen ja arjen taidoissa.

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Talvisalon yläkoulun kanssa, joka on savonlinnalainen yhtenäiskoulu. Talvisalon koulu valikoitui yhteistyökumppaniksi, koska koulussa pidetään tärkeänä oppilaan tukemista moniammatillisesti ja yksilöllisesti. Koulussa ollaan kiinnostuneita toimintaterapian tuomista uusista mahdollisuuksista tukea oppilasta uuden opetussuunnitelman mukaisesti. Perusopetuksessa yläkoulun puolella ei tällä hetkellä toimi koulutoimintaterapeutteja. Toimeksiantajan ja opinnäytetyön tekijöiden yhteinen kysymys onkin voisiko toimia? Vastausta lähestytään kartoittamalla yläkoulun oppilaan itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen haasteita. Työ on rajattu käsittelemään erityisesti yläkouluikäisten itsestä huolehtimisen ja arjen toimintoja. Työssä kartoitetaan määrällisellä kyselyllä yläasteella toimivien opettajien näkemyksiä ja käsityksiä liittyen itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen toiminnosta suoriutumisesta kouluympäristössä.

2 Lähtökohdat

Tässä luvussa esittelemme toimeksiantajan sekä aiemmin tehtyjä tutkimuksia aiheesta. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä vuonna 2017-2018 yläkouluissa käyttöönotetussa opetussuunnitelmassa itsestä huolehtimisen ja arjen taidot on nostettu yhdeksi seitsemästä laaja-alaisesta tavoitteesta. Laajemmassa kokonaisuudessa työ liittyy valtakunnallisen opetussuunnitelman uudistukseen, jossa toiminnallisuus ja laaja-alaiset taidot ovat keskiössä. Toimintaterapeutin ydinosasta on itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen arviointi sekä niiden edistäminen, joten toimintaterapiaa ja Talvisalon koulua yhdistää lähtökohtaisesti yhteinen tavoite tukea oppilasta näissä taidoissa.

2.1 Toimeksiantajan esittely

Talvisalon koulu on savonlinnalainen yhtenäiskoulu, jossa on 1-9 luokkien pienryhmät sekä 6-9 luokkien perusryhmät. Talvisalossa opiskelee noin 400 oppilasta ja työskentelee noin 70 opettajaa ja koulunkäynninohjaajaa. Talvisalon koulun päätavoit-

teet kasvatuksessa ovat sosiaaliset taidot, työn arvostaminen ja rehellisyys. Talvisalon koulussa annettavan kasvatuksen ja opetuksen tavoitteena on itsetunnon terve, toisten kanssa toimeen tuleva, rehellinen, työtä arvostava ja tulevaisuuteen luottavaisesti suhtautuva nuori. (Talvisalon koulu 2018.)

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Opinnäytetyön aihe pohjautuu voimakkaasti suomalaiseen peruskouluun, opetus-suunnitelmaan ja laaja-alaisiin itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin. Kansainvälistä toimintaterapian tutkimusnäyttöä koskien nuorisoa ikäluokkana, itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja sekä kouluympäristöä ei opinnäytetyöntekijöiden asettamien hakukriteerien avulla löytynyt. Opinnäytetyön tiedonhaun hakusanoina käytettiin toimintaterapia (occupational therapy) nuori (adolescents), laaja-alaiset taidot, itsestä huolehtiminen (self care, managing daily life, adl, daily living activities), arjen taidot (life skills) ja kouluympäristö, (school environment). Tietokantoina käytettiin: Janet, Google Scholar, Cinahl, Pubmed ja Cochrane Library.

Kouluympäristössä saatua toimintaterapian tutkimusnäyttöä löytyy muun muassa toimintaterapeutin ja opettajan kanssa toteutetusta kirjoittamisen opetuksesta. Yhteistyön on todettu parantavan oppilaiden kirjoituksen luotettavuutta, sujuvuutta ja nopeutta. Kansainvälistä tutkimusnäyttöä löytyy sosiaalisten taitojen harjoittelusta toimintaterapian keinoin sekä koulutehtävien porrastamisessa yhteistyössä opettajan kanssa. (Aronpuro & Kallis 2018,19.) Kansainvälistä toimintaterapian tutkimusnäyttöä ikäryhmästä kouluympäristössä löytyy, mutta näyttö ei koske yleisesti nuorisoa vaan nuoria, joilla on jo selkeitä toimintakyvyn haasteita.

Seuraavat toimintaterapian tutkimukset koskevat opinnäytetyön ikäluokkaa, joten on perusteltua esitellä ne tässä. Lorna Doubt & Mary Ann McColl tutkivat tutkimuksessaan A Secondary Guy: Physically disabled teenagers in secondary Schools teini-ikäisten liikuntarajoitteisten kuulumisen tunnetta yläkoulussa. Tutkimuksen tuloksissa korostetaan, että toimintaterapeutilla on mahdollisuus, asiantuntemus ja velvollisuus olla osallisena siinä, että koulu on inklusiivinen ja liikuntarajoitteisella on mahdollisuus osallistua koulun arkeen täysivertaisesti. (Doubt ja McColl 2003, 149.)

Hienomotorisia ongelmia omaavia nuoria on puolestaan tutkittu tutkimuksessa *Outcomes of an occupational therapy school-based consultation service for students with fine motor difficulties*. Tutkimuksessa kuvataan toimintakyvyn muutoksia, joita koulussa tehtävillä toimintaterapiainterventioilla on saatu aikaiseksi. Tutkimuksen tulosten mukaan yksi tärkeimpiä tekijöitä toimintakyvyn paranemiselle on opettajan tietoisuuden lisääminen oppilaiden hienomotorisen suoriutumisen merkityksestä toimintakyvylle. (Reid, Chiun, Sinclair, Wehrmann, Naseer 2006, 223.)

Suomalainen opetussuunnitelma on ainutlaatuinen ja laaja-alaiset taidot niin uusi asia, ettei siitä ole vielä kansainvälistä näyttöä. Suomessa laaja-alaisia taitoja on tutkittu mm. Krista Lindforsin ja Tiia Rahikaisen Pro Gradu työssä *Laaja-alaiset osaamistavoitteet opetus- ja kasvatustyön perusteina, perusopetuksen opettajien näkökulmia*. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada käsitys siitä, miten perusopetuksen opettajat huomioivat laaja-alaisen osaamistavoitteiden saavuttamisen omassa työssään. Lindforsin ja Rahikaisen tutkimuksen keskeinen huomio oli avoimen keskustelun ja kodin ja koulun yhteisten toimintaperiaatteiden merkitys. Ongelmaksi opettajat kokivat oppilaiden yksilöllisen huomioinnin sekä koulun ja kodin epäyhteistyön kasvatuskäytännöt. (Lindfors & Rahikainen 2015, 56-59.)

De Meulder on vastaavasti tutkinut gradussaan opettajan ja toimintaterapeutin yhteistyön rakentumista perusopetuksessa. Pohdinnassa todetaan, että monialaisen yhteistyön synergiaetuna voidaan saada toimiva käytännön yhteistyö. Yhteistyöstä saadaan niin yhteisöllistä kuin inklusiivista tukea sekä koulun oppilaille, että henkilökunnalle. Tämän edellytyksenä on, että ammattilaiset toimivat hallinnollisesti samassa organisaatiossa ja fyysisesti samoissa tiloissa sekä heillä on kunnioittava ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä opettajan ja toimintaterapeutin monialaisen yhteistyön edistävän inklusiivisuutta tuomalla oikea-aikaista tukea oppilaan luonnolliseen oppimisympäristöön. (De Meulder 2017,65.)

Forssen ja Lalli ovat puolestaan opinnäytetyössään tarkastelleet kouluympäristöä toimintaterapian kontekstina. Tulosten perusteella suomalaiset toimintaterapeutit hyö-

dyntävät koulun luonnollista ympäristöä vähemmän kuin kirjallisuudessa on suositeltu, tyypillisempää on työskentely koulun erillisessä tilassa tai vastaanottotiloissa. Koulun luonnollisen ympäristön hyödyntämiseen liittyy lukuisia hyötyjä; muun muassa erilaiset tukikeinot ja terapiassa opitut taidot integroituvat koululaisen arkeen tehokkaammin. Yhteistyö opettajan ja terapeutin välillä on mahdollistanut jaetun ymmärryksen oppilaan toimintakyvystä ja terapia saattaa hyödyttää koko luokkaa. (Forssen & Lalli, 38-41, 2014.)

3 Yläkoulu toimintaympäristönä

Tässä työssä oppilaan itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja pyritään ymmärtämään PEO-mallin (Person Environment Occupation Model of Occupation Therapy), 2017-2018 alkaen yläkoulussa käyttöön otetun opetussuunnitelman sekä toimintaterapianimikkeistön toimintakokonaisuuksien kautta. Yhdessä nämä antavat laajemman näkökulman oppilaan itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin sekä mahdollistavat myös opettajien ja koulunkäynninohjaajien ymmärryksen aiheeseen.

3.1 Opetussuunnitelma ja laaja-alaiset taidot

Opetussuunnitelman uudistuksella pyritään varmistamaan, että suomalaisten lasten ja nuorten osaaminen ja taidot pysyvät tulevaisuudessakin hyvällä tasolla sekä kansallisesti että kansainvälisesti tarkasteltuna. Uudistuksen keskeisinä tavoitteina on vahvistaa oppilaan aktiivisuutta, lisätä opiskelun merkityksellisyyttä ja mahdollistaa onnistumisen kokemukset jokaiselle oppilaalle. Lapsia ja nuoria ohjataan ottamaan vastuuta opiskelustaan ja jokaista oppilasta tuetaan opinnoissaan. Oppilas asettaa tavoitteita, ratkaisee ongelmia ja arvioi oppimistaan tavoitteiden pohjalta. Oppilaan kokemukset, tunteet, kiinnostuksen kohteet ja vuorovaikutus toisten kanssa luovat pohjaa oppimiselle. Opettajan tehtävänä on opettaa ja ohjata oppilaita elinikäisiksi oppijoiksi ottamalla huomioon oppilaiden yksilölliset tavat oppia. (Opetussuunnitelman ydinasiat 2016.)

3.1.1 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että laaja-alaiset taidot ovat tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostama kokonaisuus. Laaja-alaisen taitojen lisääminen opetussuunnitelmaan perustuu ympäröivän maailman muutokseen. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin sisältyvät ajattelun ja oppimisen taidot, vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot sekä monilukutaito, jolla tarkoitetaan taitoa tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä. Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluvat myös itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Lisäksi laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin sisältyvät kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, työelämätaidot ja yrittäjyys sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen. (Ks. Kuvio 1.) (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 20.)

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

OPS 2016

(Opetussuunnitelman ydinasiat 2016.)

Kuvio 1: Opetussuunnitelman laaja-alaiset taidot

Opinnäytetyö tarkastelee tarkemmin itsestä huolehtimisen ja arjen taidot osiota. Opetussuunnitelman perusteissa osion kerrotaan sisältävän tietoja ja taitoja terveydestä, turvallisuudesta, ihmissuhteista, liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta, oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta. Punaisena lankana on kestävä elämäntavan tavoittelu. Itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin kuvataan kuuluvan esimerkiksi ajanhallinnan harjoittelua sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja haittaavien tekijöiden ymmärtämistä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22.) Itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin kuuluu myös tunnetaidot sekä unen, levon, päivärytmin, liikunnan, päihteettömyyden ja monipuolisen ravinnon merkitys elämälle (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 283).

3.1.2 Savonlinnan seudun opetussuunnitelma

Savonlinnan seudun opetussuunnitelmassa kuvataan itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen kuuluvan tiiviinä osana koulun arkeen. Opetussuunnitelma kertoo koulun järjestyssääntöjen ohjaavan oppilaita turvalliseen ja vastuulliseen toimintaan. Arjen taitoja harjoitellaan oppitunneilla, ruokailuissa sekä välitunneilla. Nuorille voidaan antaa tietoa terveydestä myös muiden toimijoiden, kuten Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston tai muiden alojen asiantuntijoiden toimesta. Liikenneturvallisuuteen vaikutetaan mm. pyöräilyajokorteilla sekä tutustumalla koulun lähiympäristön liikennejärjestelyihin. Ympäristön siisteydestä huolehditaan siivouspäivillä ja kannustamalla oppilaita ottamaan vastuuta myös ympäristön hyvinvoinnista. Savonlinnan seudun kouluissa huomioidaan terveystieteiden osana koulun arkipäivää ja liikunnan opetusta. (Savonlinnan seudun perusopetuksen opetussuunnitelma, 2016.)

3.2 Toiminnallisuus ja toimintakokonaisuudet

Toimintaterapiassa kiinnostuksen kohteena on asiakkaan merkityksellinen ja tarkoituksenmukainen toiminta (occupation) hänen omassa ympäristössään. Toimintaterapiassa tärkeitä arvioinnin alueita ovat toiminta sekä ympäristössä tukea ja rajoitteita sisältävien tekijöiden selvittäminen yhteistyössä asiakkaan ja hänen lähihenkilöidensä kanssa. Toimintaterapeuttien erityisosaamisalueita ovat asiakkaan tärkeiksi

kokemien toimintojen selvittäminen ja niistä suoriutumisen arviointi arkiympäristöissä sekä toimintojen tasapainon selvittäminen. (Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa 2014, 7-11.)

Kouluympäristössä toimintaterapeutti on kiinnostunut nuoren merkityksellisestä arjesta koulussa. Toimintaterapeutti on kiinnostunut siitä mikä oppilasta motivoi, mitkä ovat hänen vahvuutensa ja miten koulutyöhön motivoitumista voi tukea. Toimintaterapian tavoite kouluympäristössä ei ole vain nuoren pärjääminen koulussa, vaan myös nuoren kokemus arjen merkityksellisyydestä on tärkeää. (Aronpuro & Kallis 2018, 19). Toimintaa määriteltäessä on tärkeää huomioida toiminnan merkityksellisyys ja tarkoituksenmukaisuus. Toiminnan merkityksellisyys voi motivoida ihmistä aloittamaan toimintaa tai jatkamaan sitä, toiminta on tavoitteellista ja tähtää päämäärään. (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykkönen 2013, 22-23.) Toiminnallisuus kuvaa samanaikaisesti sekä toiminnan tekemistä, että kokemusta toimimisesta (Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa 2014,7). Yläkoulussa toimintaterapeutti auttaa oppilasta osallistumaan akateemisiin, sosiaalisiin ja opetus-suunnitelman mukaisiin toimintoihin. Toimintaterapeutti tukee oppilasta itsenäistymisessä. (Case-Smith & Clifford-O'Brien 2010, 713.) AOTA (The American Occupational Therapy Association) kuvaa puolestaan koulutoimintaterapeuttien toimenkuvan pääpiirteiksi oppilaiden osallisuuden lisäämisen sekä moniammatillisessa tiimissä jäsenenä olemisen (Occupational Therapy in School Settings 2018).

Toimintaterapeutti on kiinnostunut ihmisen toiminnallisuudesta. Toiminnallisuus mahdollistuu taitojen eli havaittavan toiminnan kautta. Toimintaterapian näkökulmasta taidot voidaan luokitella motorisiin taitoihin, prosessitaitoihin, psyykkisiin taitoihin sekä sosiaalisiin taitoihin. Taitojen avulla tunnistetaan asiakkaan vahvuuksia ja havainnoidaan toiminnan tehokkuutta, itsenäisyyttä ja turvallisuutta sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. (Savolainen & Aralinna 2017, 17.) Opetussuunnitelma määrittää taidot kokonaisvaltaisesti, se kuvaa arjen taitoja taidoiksi, joita elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014,22). Työssä käytetään arjen taidot sekä toiminnat käsitteitä rinnakkain.

Toiminnallisuus kuvaa ihmisen arjen toimintakykyä yksilötekijöiden, ympäristön ja osallisuuden näkökulmista. Se on ihmisen, ympäristön ja toiminnan välistä vuorovaikutusta. Taitojen avulla toteutetaan toimintoja, jotka muodostavat toimintakokonaisuuksia. Toiminnallisuus on käsite, joka jaetaan edelleen pienempiin osatekijöihin eli toimintokokonaisuuksiin. Toimintaterapianimikkeistön mukaan toimintokokonaisuuksia ovat itsestä huolehtiminen, asiointi ja kotielämän toiminnot, koulunkäynti ja opiskelu, työkyky ja työssä suoriutuminen, yhteiskunnallinen osallistuminen, vapaa-aika, leikki sekä levon ja ajankäytön tasapaino. (Savolainen & Aralinnä 2017, 10-14.) Amerikan toimintaterapiahdistus AOTA puolestaan jakaa toiminnot päivittäisiin toimintoihin (activities of daily living) sekä välillisiin päivittäisiin toimintoihin (instrumental activities of daily living). Muita toimintakokonaisuuksia AOTA:n mukaan ovat lepo ja uni, opiskelu, työ, leikki, vapaa-aika ja sosiaalinen osallistuminen. (AOTA Framework 2014, 19-21.)

3.3 Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot

Toimintaterapianimikkeistön mukaan itsestä huolehtimisen taidot käsittää itsestä huolehtimisen toiminnoiksi mm. omasta terveydestä huolehtimisen, pukeutumisen, hygieniasta huolehtimisen, eri kehonosien hoitamisen, wc-toiminnot, ruokailun ja ruokailutottumukset, seksuaalitoiminnot, henkilökohtaisista välineistä huolehtimisen, toiminnallisuutta edistävien tuotteiden ja teknologian käytön sekä liikkumisen ja siirtymisen toiminnan yhteydessä. (Savolainen & Aralinnä 2017, 14.) Opetussuunnitelman mukaan itsestä huolehtimisen taitoon kuuluu tiedot ja taidot terveydestä, turvallisuudesta, ihmissuhteista, liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta, oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta. Itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin kuvataan kuuluvan myös esimerkiksi ajanhallinnan harjoittelua sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja haittaavien tekijöiden ymmärtämistä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22.) Vuoden 2015 Nuorisobarometrissa arjen taidoiksi kuvataan mm. itsestä, omasta terveydestä ja hygieniasta huolehtiminen, ruuan hankkiminen ja syötäväksi laittaminen, siivous, erilaisten hankintojen tekeminen, raha-asioiden hoito ja viranomaisten kanssa asiointi. Sujuva arki muodostuu rutiineista, joita nuori vasta harjoittelee. (Myllyniemi 2016, 194-195.) Arjen hallintaan

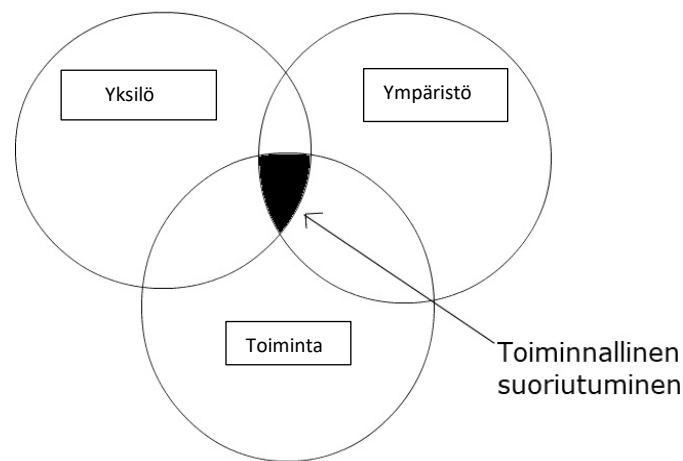
kuuluu myös ajankäytön hallinta eli se, riittääkö kaikille arjen toimille ja asioille tarpeeksi aikaa (Korvela & Norlund 2016, 194-195).

Miikkulainen puolestaan kirjoittaa miten Maailman Terveysäitiö WHO määrittelee arjen taidot (life skills) "kyvyiksi sopeutuvaan käyttäytymiseen, jotka mahdollistavat yksilön tehokkaan selviytymisen arkielämän haasteista ja vaatimuksista." Arjen taidot voidaan jakaa Unicefin ja Unescon mallin mukaan pienempiin abstrakteihin alakategorioihin, kuten ongelmanratkaisutaitoihin, kriittisen ajattelun taitoon, sosiaaliin taitoihin ja tunteiden käsittelyn taitoihin. Edellä mainituista ominaisuuksista rakentuu arjen taitojen käytännön taso, kuten rahankäytön hallinta, virastoasioiden hoitaminen ja omasta terveydestä huolehtiminen. Arjen taitojen hallinta yleisellä tasolla on kykyä sopeutua tehokkaasti kulloiseenkin elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin. (Miikkulainen 2012,3.)

Itsenäistymiseen kuuluu oman elämän hallinta ja vastuu. Elämän tasapaino on neljän asian varassa. Asiat ovat minä itse, perhe, yhteisöllisyys ja kumppanuus. Jos joku osalualue heikkenee ja huojuu, sitä tulee vahvistaa. Paras tasapaino syntyy, jos pystyy rakentamaan kaikki osat yhtä vahvaksi. (Cacciatore & Karukivu 2014, 349-350.) Rodgerin ja Kennedy-Behrin mukaan nuoruusvaiheessa odotetaan, että nuoren identiteetti kehittyy ja nuori valmistautuu akateemisesti sekä sosiaalisesti aikuisuuteen. Yläkouluun siirtyessä nuoren itsetunto voi laskea ja häntä voi pelottaa uudet sosiaaliset tilanteet, ajankäytön hallitseminen sekä akateeminen stressi. (Rodger & Kennedy-Behr 2017, 121.)

3.4 Yläkoululainen nuori PEO-mallissa

Toimintaterapeutin käytännön työtä ohjaavat erilaiset käytännön mallit ja viitekehykset. PEO-malli (Person–Environment–Occupation) on toimintaterapian teoreettinen malli, jossa kolme keskeisintä osatekijää ovat yksilö, ympäristö ja toiminta. Malli pohjautuu teoriaan ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta.

Kuvio 2: PEO-mallia havainnollistava kuva

(Law ym. 1996, 15)

Yllä olevassa mallissa (kuvio 2.) keskeiset käsitteet kuvataan limittäisinä ympyröinä. Pääallekkäin jäävä alue kuvaa mallissa yksilön toiminnallista suoriutumista. **Toiminnallinen suoriutuminen** on tulos yksilön, ympäristön ja toiminnan välisestä vuorovaikutuksesta. Toiminnallista suoriutumista kuvaavan mustan alueen koko vaihtelee elämän aikana, joka kuvaa mallin dynaamista luonnetta. Kun kaikki mallin kolme osatekijää ovat keskenään optimaalisessa tasapainossa ja harmoniassa, tällöin myös yksilön toiminnallinen suoriutuminen on maksimaalisella tasolla. (Law, Cooper, Strong, Stewart, Rigby, Letts 1996, 15–22.)

Yksilö

Yksilö on mallissa dynaaminen, jatkuvasti kehittyvä olento, joka on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Yksilön omat ominaisuudet vaikuttavat vuorovaikutukseen ympäristön kanssa ja vaikuttavat siten yksilön toiminnalliseen suoriutumiseen. (Law ym. 1996,15-16.) Rodger ja Kennedy-Behr (2017,123) kirjoittavat miten Jones (2011) kuvaa PEO -mallin havainnollistavan oppilaan, ympäristön ja toiminnan sovittamista kouluympäristössä. Opinnäytetyössä yläkoulun oppilas on yksilö erilaisine yksilötekijöineen. Yksilötekijät puolestaan vaikuttavat toiminnalliseen suoriutumiseen. Oppilaan yksilötekijöitä ovat mm. oppilaan sosiaaliset, motoriset ja kognitiiv-

viset taidot. Oppilaan persoonallisuus, elämäkokemus, emotionaalinen kypsyys, minäkuva, väsymys, kipu, vahvuudet ja toimintakykyyn liittyvät vajavaisuudet vaikuttavat yksilön suoriutumiseen. Nuoret, joilla on toimintakyvyn vajetta, kokevat enemmän haasteita kouluympäristössä ajanhallinnan kanssa, ympäristön vaatimuksiin vastaamisessa, puoliensa pitämisenä ja uusien kaverisuhteiden luomisessa. (Rodger 2017, 123.)

Rodger ja Kennedy-Behr (2017, 122) kertovat kirjassaan *Occupation-Centred Practice with Children*, että Carterin ym. 2005; Cillessenin ja Mayeuxin 2007; Cobbin 2007; Cohenin ja Smerdonin 2009; Howardin ja Johnsonin 2004 sekä Qualterin ym. 2007 mukaan alakoulussa keskitytään tyypillisesti oppilaiden kehittymiseen ja siihen, että he tuntevat kuuluvansa kouluympäristöön. Yläkoulussa panostetaan enemmän akateemisten taitojen kehittymiseen ja painotukset suunnataan oppilaan saavutustason mukaisesti. Tämä voi aiheuttaa lapselle kokemuksen eristämisestä, levottomuutta, vetäytymistä sekä negatiivisen minäkuvan. Rodger ja Kennedy-Behr (2017, 241) kertovat kirjassaan myös, että Chapparon ja Lowen 2012 sekä Clarkin 2013 mukaan toimintaterapeutin tulee olla tutustunut opetussuunnitelman vaatimuksiin voidakseen auttaa oppilasta.

Ympäristö

Ympäristö on PEO -mallissa määritelty laajasti siten, että kulttuuriset, sosioekonomiset, institutionaaliset, sosiaaliset ja fyysiset tekijät nähdään yhtä tärkeinä. Jokainen näistä tekijöistä vaikuttaa kuitenkin eri tavalla yksilöihin sekä heidän toiminnalliseen suoriutumiseensa. Ympäristö voi vaikuttaa toiminnalliseen suoriutumiseen sekä mahdollistavasti että rajoittavasti. Mallissa ympäristöä tarkastellaan yksilön tai yhteisön ainutlaatuisesta näkökulmasta ja sen merkitys painottuu eri tavoin eri elämän vaiheissa. (Law ym. 1996, 16.) Kouluympäristö vaikuttaa oleellisesti yläkouluikäisen toiminnalliseen suoriutumiseen. Ympäristön tekijöitä ovat mm. fyysiset (esim. portaat), sensoriset (esim. melu ja valaistus), hallinnon ja koulun tavat, vaihtoehtoiset laitteet, ajallisuus- käytettävä aika, sosiaalinen ja asenteellinen ympäristö (mukaan lukien opettajien ja läheisten/ohjaajien arvot) ja julkinen kuljetus. (Rodger & Kennedy-Behr 2011, 122.)

Rodger ja Kennedy-Behr (2017, 121) kertovat että Carterin ym. 2007; Howard ja Johnsonin 2004 sekä Qualterin ym. 2007 mukaan alakoulut ovat tyypillisesti pieniä ja tiiviitä, yhden tai kahden rehtorin johtamia kouluja, joissa lapset ovat toisilleen tuttuja. Yläkoulussa taas nuorten tulee vaihtaa luokkatiloja ja luokkakaverit ja opettajat vaihtuvat pitkin päivää. Nuorilta odotetaan kykyä muuttaa käyttäytymistään kunkin opettajan vaatimusten mukaisesti. Bendixen ja Kreider (2011) kertovat Rodgerin ja Kennedy-Behrin (2017, 122) teoksessa kouluun osallistumisen tarjoavan nuorille universaalit puitteet kehittää itseilmaisua, taitoja, saada kavereita ja kuulua johonkin.

Toiminta

Toiminta on mallissa määritelty joukoksi itseän suuntautuvia, toiminnallisia tehtäviä ja toimintoja, joita yksilö toteuttaa rooliensa mukaan elämänsä aikana. Toiminta pitää sisällään toimintoja ja tehtäviä, joita yksilö toteuttaa saavuttaakseen sisäisiä tarpeitaan. Mallissa toiminto (activity), tehtävä (task) ja toiminta (occupation) ovat toisiinsa sidoksissa. Toiminto on tehtävän perusyksikkö, esimerkiksi oppilaan kirjoittaminen. Tehtävä puolestaan kuvaillaan joukoksi tarkoituksenmukaisia toimintoja, esimerkiksi raportin kirjoittaminen. (Law ym. 1996,16.) Kouluympäristö tarjoaa runsaasti erilaisia toimintoja, joihin nuori päivittäin osallistuu. Rodgerin (2017,123) kirjassa Jonesin (2011) mukaan tyypillisiä koulutoimintoja ovat muun muassa akateemiset aktiviteetit, urheilutapahtumat, erityisiin aiheisiin sitoutuminen (musiikki, kotitalous), kuljetuksiin osallistuminen, asioiden hoitaminen ja välitunneilla järjestettävät aktiviteetit.

4 Tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kuinka Talvisalon koulun opettajat ja koulunkäynninohjaajat näkevät itsestä huolehtimisen ja arjen toiminnot koulusuorittumisen näkökulmasta. Kartoittamisen myötä saadaan tietoa vastaajien käsityksistä koskien oppilaan itsestä huolehtimisen taitoja ja haasteita. Opinnäytetyön avulla muodostetaan kuva siitä, miten tärkeiksi opettajat ja koulunkäynninohjaajat määrit-

televät eri toiminnot ja minkälaisia haasteita opettajat näkevät oppilaan itsestä huolehtimisen ja arjen taidoissa kouluasuoriutumisen näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoituksena on selkiyttää moniammatillisen yhteistyön tarvetta yläkouluikäisen nuoren tukemisessa.

Neljä tutkimuskysymystä:

1. Miten tärkeäksi opettajat ja koulunkäynninohjaajat kokevat eri itsestä huolehtimisen ja arjen toiminnot koulutyön näkökulmasta?
2. Vaikuttavatko itsestä huolehtimisen ja arjen haasteet oppilaan osallistumiseen?
3. Minkälaisia mahdollisia haasteita toiminnoissa esiintyy koulutyön näkökulmasta?
4. Kokevatko opettajat ja koulunkäynninohjaajat moniammatillisen yhteistyön tarvetta liittyen oppilaan haasteisiin?

5 Kyselytutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuksen kohderyhmänä oli savonlinnalaisen yläkoulun opettajat (aine- ja erityisopettajat) sekä koulunkäynninohjaajat. Kohderyhmään valittiin opettajat ja ohjaajat, jotka työskentelivät 7-9lk oppilaiden kanssa. Kohderyhmän kokonaismäärä oli 55 henkilöä, joista 20 oli ohjaajia ja 35 opettajia.

5.1 Menetelmä

Kyselytutkimuksen aineiston keräämisessä käytettiin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Määrällinen menetelmä on tutkimustapa, jossa tietoa tarkastellaan numeerisesti. Tutkittavia asioita ja niiden ominaisuuksia käsitellään yleisesti kuvaillen numeroitten avulla. Määrällinen tutkimusmuoto vastaa kysymyksiin kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein. Määrällisen tutkimuksen tarkoitus on joko selittää, kuvata, kartoittaa, vertailla tai ennustaa ihmistä koskevia asioita ja ominaisuuksia tai luontoa

koskevia ilmiöitä. (Vilka 2007, 14-19.) Tutkimus on luonteeltaan **kartoittava**, joten määrällinen menetelmä tukee tutkimuksemme luonnetta. Vilka kuvaa (2007,20) miten kartoittavan tutkimuksen avulla voidaan tutkia vähän tunnettuja asioita. Kartoittavalla tutkimuksella voidaan löytää tarkasteltavasta asiasta keskeisiä malleja, teemoja, luokkia ja tyyppittelyjä. Kartoittavissa tutkimuksissa ei aseteta hypoteeseja. (Vilka 2007, 24.)

Tutkimisen arvoisen aiheen löydyttyä määrällinen tutkimusprosessi etenee vaiheittain. Tutkijan on suositeltavaa noudattaa alla olevia tutkimuksen vaiheita. Kvantitatiivisen tutkimuksen tärkeimmät vaiheet ovat:

- tutkimusongelman määrittely ja /tai hypoteesin määrittely
- teoria ja sen muuttaminen mitattavaan muotoon
- perusjoukon määrittäminen
- otantamenetelmän valinta ja otoksen määrittely
- mittarin suunnittelu, laatiminen ja testaaminen
- mittaaminen
- aineiston syöttö ja tallennus
- analysointi
- tulosten vertaaminen tutkimusongelmaan ja tutkimuksen tavoitteisiin
- tulosten objektiivinen esittäminen ja tulkinta

(Vilka 2007,167; Anttila 1996,134; Alkula et al. 1995,24-25; Heikkilä 2004,25.)

5.2 Aineiston kerääminen

Tarja Heikkilä (2014, 9) kertoo julkaisussaan Kvantitatiivinen tutkimus, määrällisen tutkimusprosessin vaiheista. Heikkilän mukaan tutkimussuunnitelman laatimisen jälkeen siirrytään tiedonkeruuvälineen rakentamiseen. Opinnäytetyössä tällä tarkoitetaan kyselylomakkeen laadintaa. Heikkilä (2014, 31) kertoo lomakkeen laatimisessa olevan seuraavat vaiheet: 1) tutkittavien asioiden nimeäminen, 2) lomakkeen rakenteen suunnittelu, 3) kysymysten muotoilu, 4) lomakkeen testaus, 5) lomakkeen korjaaminen ja 6) lopullinen lomake. Vilka puolestaan kuvaa, että kysely on aineiston

keräämisen tapa, jossa kysymysten muoto on standardoitu eli vakioitu. (Vilka 2007, 29.) Vakiointi tarkoitti kyselyssä, että kaikilta kyselyyn vastanneilta kysyttiin samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Opinnäytetyön aineistokeruumenettelmänä toimi sähköinen kysely, joka toteutettiin Webropol-kyselyohjelman avulla huhtikuussa 2018. Kyselylomakkeen linkin mukana vastaajille lähetettiin Wilman kautta saatekirje (Ks. Liite 1). Saatekirjeen myötä vastaaja sai tietoa mihin tarkoitukseen vastauksia käytetään.

Kyselylomakkeen kysymysten toiminnot on nostettu opinnäytetyön teoriasta ja peilattu kokemukseen yläkouluikäisten koulusuoriutumisesta. Kysymysten teemat nousivat opetussuunnitelmasta sekä toimintaterapianimikkeistöstä. Kysymysten toiminnot koottiin niin, että listattiin lähteistä itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin liittyvät toimintokokonaisuudet. Tämän jälkeen karsittiin aiheet, jotka eivät näy suoraan koulun arjessa ja joita opettajat eivät näin ollen pysty arvioimaan. Tällaisia aiheita oli esimerkiksi oppilaan oman talouden hallitseminen ja liikennekäyttäytyminen. Toiminoista karsittiin myös ne toiminnot, joissa opettajan olisi pitänyt arvioida oppilaan tietoja jostain asiasta, kuten omaan terveyteen vaikuttavista tekijöistä. Karsintaa jatkettiin samantyyppisten aiheiden välillä. Levosta ja unesta valittiin uni ja erilaisista ympäristöistä valikoitui kyselyyn fyysinen ympäristö. Unen valintaa perustellaan sillä, että uneen liittyvään kysymykseen pystyi yhdistämään kysymystä tarkentamalla myös rentoutumisen ja palautumisen toimintaterapianimikkeistön mukaisesti. Fyysinen ympäristö päättyi kyselyyn sillä perusteella, että koulun fyysiseen ympäristöön liittyen ei ollut muita kysymyksiä. Ympäristönäkökulma on myös toimintaterapian keskeinen näkökulma oppilaan toiminnan mahdollistamisessa. Lopuksi jäljelle jäi 11 toimintoa, joista kysymysten työstäminen aloitettiin.

Toiminnot olivat:

- ajanhallinta
- uni (sisältää rentoutumisen ja palautumisen)
- monipuolinen ravinto ja terveelliset ruokailutottumukset
- henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen
- sään- ja tilanteenmukainen pukeutuminen

- henkilökohtaisista tarvikkeista huolehtiminen
- päihteet
- tunnetaidot
- ihmissuhdetaidot
- fyysinen ympäristö
- teknologisoituneessa arjessa toimiminen

Heikkilän (2014, 31) mukaan kysymysten avulla on selvitettävä koko tutkimusongelma. Heikkilä (2014, 33) kertoo julkaisussaan, että hyvän lomakkeen tunnusmerkkeihin kuuluu kysymysten eteneminen loogisesti ja se, että kysymykset on luokiteltu aiheittain kokonaisuuksiksi. Taustamuuttujista tarvittiin tutkimusongelman ratkaisemiseksi vain vastaajan ammatin (erityisopettaja/aineenopettaja/ohjaaja).

Vastaukset tutkimuskysymyksiin selvitettiin kyselylomakkeen kysymyksillä (Ks. Liite 2). Jokaisesta (11) eri toiminnosta kysyttiin viisi kysymystä, jotka olivat:

- Kuinka tärkeänä pidät taitoa koulusuoriutumisen näkökulmasta?
- Kuinka usein oppilailla on haasteita toiminnassa?
- Kuinka usein haasteet toiminnassa vaikuttavat oppilaan osallistumiseen?
- Miten haaste toiminnossa näkyy koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen yhteistyön tarvetta asian suhteen?

Neljä jokaisen teeman kysymyksistä oli strukturoituja ja yksi avoin. Heikkilän (2014, 37) mukaan strukturoitujen suljettujen kysymysten vahvuuksia on vastaamisen nopeus ja vastausten helppo tilastollinen käsittely. Avointen kysymysten haasteeksi Heikkilä (2014, 35) toteaa vastausten käsittelyn ja vahvuudeksi sen, että vastauksissa saattaa ilmetä asioita, joita ei etukäteen ole tullut ajatelleeksi. Strukturoiduissa kysymyksissä käytettiin Likertin asenneasteikkoa. Ensimmäisessä kysymyksessä vastaaja arvioi kysyttävän asian tärkeyden asteikolla 1-10 (ei lainkaan erittäin tärkeä) ja kolmessa muussa strukturoidussa kysymyksessä asteikko oli 4-portainen (erittäin usein-usein-harvoin-erittäin harvoin).

Kysymysten järjestyksessä konsultoitii ohjaajaa sekä läheisiä. Palautetta pyydettiin ja kyselyä muokattiin palautteen mukaisesti. Lopulta kysymysten järjestykseksi muodostui helpoimmasta vaikeimpaan järjestys. Heikkilä (2014, 14) kirjoittaa, että hyvässä tutkimuslomakkeessa kysymykset alkavat helpoilla kysymyksillä. Heikkilän (2014, 49) mukaan esitestaus on tärkeää, koska sen avulla selvitetään muun muassa lomakkeen ymmärrettävyys, kysymysten järjestys ja loogisuus, puuttuuko joku kysymys ja onko kysymysten määrä sopiva. Palautteen mukaan kysely oli sopivan pituinen ja kysymykset etenivät loogisesti. Joihinkin kysymyksiin pyydettiin esitestauksessa tarkennusta ja tähän reagoitiin täsmentämällä kysymystä. Esitestauksen avulla selvitettiin arvioitu vastausaika, joka lisättiin saatteeseen. Arvioituna vastausaikana käytettiin esivastaajien käyttämien aikojen keskiarvoa, joka oli 15 minuuttia. Kyselyn vastausaika oli viisi päivää. Vastausajan alkaessa tekijät vierailivat opettajanhuoneessa informoiden kohderyhmää opinnäytetyöstä ja kyselystä.

5.3 Aineiston käsittely ja analysointi

Määrällisessä tutkimuksessa tutkimusaineiston kerääminen, käsittely, analysointi ja tulkinta ovat erillisiä vaiheita. Aineiston käsittely tarkoittaa, että kyselyllä saatu aineisto tarkistetaan, tiedot syötetään ohjelmaan ja tallennetaan sellaiseen muotoon, että tietoa voidaan tutkia numeraalisesti hyödyntäen taulukko- tai tilasto-ohjelmia (Vilka 2017, 106). Webropol-ohjelman tuottama aineisto käytiin läpi vastausajan umpeuduttua. Vastauksia kertyi 31 kpl. Ensimmäisessä kysymyksessä tarkasteltiin toiminnon tärkeyttä asteikolla 1-10 sen mukaan, miten tärkeäksi vastaaja koki aiheen. Yksi vastaaja oli jättänyt vastaamatta kahteen tärkeyttä mittaavaan kysymykseen. Tämä huomioitiin tunnuslukuja laskettaessa (keskiarvo, keskihajonta, moodi). Strukturoitujen sekä avointen kysymysten vastaukset siirrettiin havaintomatriisiksi Excel- taulukkolaskentaohjelmaan, jolla jatkettiin havaintojen työstämistä.

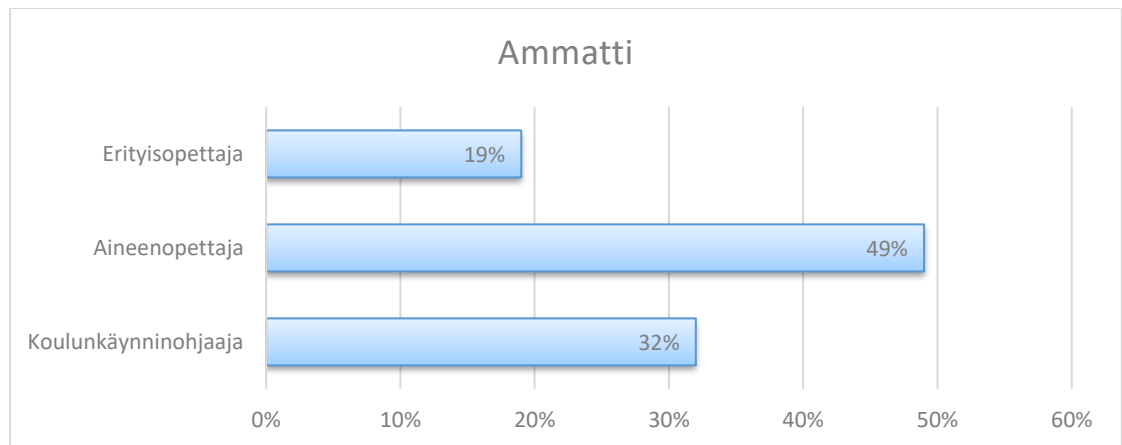
Seuraavissa kysymyksissä selvitettiin, kuinka usein kyseenomaisessa toiminnossa on haasteita, kuinka usein haasteet vaikuttavat osallistumiseen ja onko vastaaja kokenut moniammatillisen avun tarvetta. Kysymyksiin vastattiin Likertin asteikolla (usein-melko usein -melko harvoin-harvoin). Vastausmäärän jäädessä pieneksi päädyttiin

käsittämään vastauksia vastaajamäärinä prosenttilukujen sijaan. Vastauksista yhdistettiin vastaukset usein ja melko usein sekä melko harvoin ja harvoin. Näin vastaukset saatiin muotoon, jossa niiden vertaaminen keskenään ja toisiinsa onnistui.

Kyselyn viimeiset kysymykset tuottivat laadullista tietoa liittyen tutkimuskysymykseemme ”Miten eri toimintojen haasteet näkyvät koulun arjessa”? Kyselyn avoimet vastaukset analysoitiin laadullista analyysiä hyödyntäen. Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat, että aineistoa pelkistetään nostamalla sieltä esille oleelliset seikat. Esiin nostetuista asioista etsitään samankaltaisuuksia tai toisistaan eroavia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.) Webropol lajitteli avoimet vastaukset suoraan taulukkoon. Avomista kysymyksistä saadut taulukot siirrettiin tekstinkäsittelyohjelmaan, jossa vastausten käsittelyä jatkettiin. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 110) kuvaavat, että luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan asian ominaisuus, piirre tai käsitys. Vastaukset käytiin läpi toiminto kerrallaan etsien tyypillisiä haasteita. Vastaukset luokiteltiin ja maalattiin eri väreillä. Tyypillisimmät haasteet nimettiin kuvaavilla nimillä ja siirrettiin taulukkoon. Jokaisesta toiminnosta muodostui taulukko, jossa oli tärkeimmät haasteet ja määrät. Vastausten jäsentämisellä pyrimme järjestämään avoimien kysymysten tuottaman runsaan tiedon tukemaan tutkimuskysymystämme.

6 Tulokset

Tässä luvussa esitellään opettajille suunnatun kyselyn tulokset kysymys kysymykseltä, käsitellen ne toiminnoittain samassa järjestyksessä kuin kyselyssä. Opinnäytetyön avulla saatiin kartoitettua tietoa, miten Talvisalon koulun 7-9 luokkien opettajat, erityisopettajat ja ohjaajat näkevät eri itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tärkeyden, haasteiden esiintyvyyden, niiden vaikutuksen oppilaan osallistumiseen sekä kokevatko vastaajat moniammatillisen yhteistyön tarpeita.

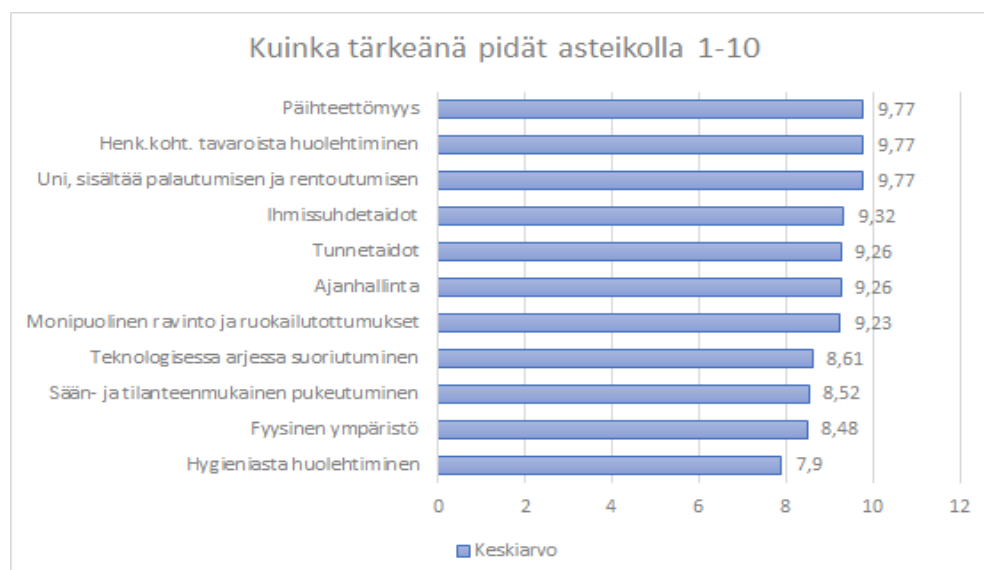

Kuvio 3: Vastaajien ammatillinen jakauma

Kysely lähetettiin 55 henkilölle, joista 30 oli opettajia ja 25 ohjaajia. Kyselyyn vastasi 31 henkilöä, joista 6 oli erityisopettajia, 15 aineenopettajia ja 10 koulunkäynninohjaajia. Opettajien vastausprosentti on 68 % ja ohjaajien 32 %. Vastausprosentiksi tuli täten 56%. Vastausmäärän ollessa määrällisesti pieni, tilastollista merkitsevyyttä ei ole selvitetty.

6.1 Toimintojen tärkeys

Kyselyssä opettajat arvioivat kuinka tärkeitä eri toiminnot ovat koulutyön suoriutumisen näkökulmasta arvioituna. Tärkeyden asteikko oli 1-10.

Kuvio 4: Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tärkeys

Kuvio 4. Kuvaa opettajien vastauksien sijoittumista suhteessa siihen miten tärkeänä he pitivät kyselyyn valikoituja toimintoja. Vastausten perusteella nousee esille, että opettajat ja ohjaajat pitivät riittävää unta, henkilökohtaisista tavaroista huolehtimista ja päihitteettömyyttä tärkeimpinä toimintoina koulutyön suoriutumisen näkökulmasta. Näiden vastausten keskiarvo oli 9,77. Vähiten tärkeäksi koettiin hygienia 7,90.

Taulukko 1: Tärkeyden tunnusluvut

	Vastauksia	Keskiarvo	Keski-hajonta	Moodi
Ajanhallinta	31	9,26	0,88	10
Uni	31	9,77	0,42	10
Monipuolinen ravinto ja ruokailutottumukset	30	9,23	1,17	10
Hygieniasta huolehtiminen	30	7,90	1,97	8
Pukeutuminen	31	8,52	1,36	9
Tavaroista huolehtiminen	31	9,77	0,36	10
Päihitteettömyys	31	9,77	0,55	10
Tunnetaidot	31	9,26	0,49	10
Sosiaaliset taidot	31	9,32	0,76	10
Fyysinen ympäristö	31	8,48	0,82	8
Teknologisessa arjessa suoriutuminen	31	8,61	1,21	9

Taulukko 1. Kuvastaa tärkeyden tunnuslukuja. Hajontaluvut kuvaavat muuttujan arvon vaihtelua, sitä miten muuttujan arvot jakautuvat ja leviävät keskiarvon ympärille (Vilka 2017,123). Pääsääntöisesti tärkeyteen liittyvien kysymysten keskihajontaa tarkastellessa voidaan todeta, että vastaajat ovat olleet pitkälle yksimielisiä toimintojen tärkeydestä. Hygienian hoitamisen keskihajonta hajoaa eniten ollen 1,97 yksikköä, joten täysin yksimielisiä vastaajat eivät olleet hygienian tärkeydestä. Myös pukeutuksen ja teknologiaa koskevissa vastauksissa keskihajonta oli yli yksi. Vastaavasti keskihajonta oli pienintä alle 0,5 tavaroista huolehtimisessa ja unta koskevissa vastauksissa. Moodi on se arvo, joka sisältää havaintoja eniten ja jossa havaintoja esiintyy useimmin (Vilka 2017, 121). Tyypillisin moodi tärkeys kysymyksissä oli 10. Moodin vaihteluväli asettui välille 8-10.

6.2 Haasteiden esiintyvyys

Seuraavaksi kyselyssä opettajat ja ohjaajat määrittelivät, kuinka usein haasteita esiintyi eri toiminnoissa. Kysymykseen vastaajat vastasivat asteikolla usein-melko usein-melko harvoin-harvoin. Kysymyksessä yhdistettiin vastaukset usein ja melko usein sekä melko harvoin ja harvoin. Vastaukset saatiin muotoon, jossa vertailu onnistuu toimintojen kesken.

Taulukko 2: Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen haasteiden esiintyvyys

	Usein N	Harvoin N
Ajanhallinta	30	1
Riittävä uni, sisältää palautumisen ja rentoutumisen	29	2
Tavaroista huolehtiminen	28	3
Tunnetaidot	24	7
Monipuolinen ravinto ja ruokailutottumukset	23	7
Pukeutuminen	23	8
Ihmissuhdetaidot	23	7
Teknologisessa arjessa suoriutuminen	13	17
Hygieniasta huolehtiminen	7	24
Fyysinen ympäristö	7	22
Päihteettömyys	5	26

Taulukko 2. Kuvastaa opettajien ja koulunkäynninohjaajien näkemystä kuinka usein haasteita esiintyy eri itsestä huolehtimisen ja arjen toiminnoissa. Ravinto- ja ruokailutottumuksiin, ihmissuhdetaitoihin ja teknologisoituneessa arjessa toimimiseen liittyviin kysymyksiin vastasi 30 vastaajaa. Fyysistä ympäristöä koskevaan kysymykseen vastasi 29 vastaajaa. Muihin kysymyksiin vastasi kaikki 31 vastaajaa. Vastausten perusteella useimmiten haasteita esiintyy opettajien ja koulunkäynninohjaajien mielestä ajanhallinnassa (n=30), unessa (n=29), tavaroista huolehtimisessa (n=28) ja tunnetaidoissa (n=24). Harvemmin haasteita esiintyi päihteisiin (n=26) liittyen.

6.3 Haasteet ja osallistuminen

Taulukko 3: Haasteiden vaikutus oppilaan osallistumiseen

	Usein N	Harvoin N
Ajanhallinta	29	2
Riittävä uni, sisältää palautumisen ja rentoutumisen	29	1
Tavaroista huolehtiminen	29	2
Tunnetaidot	24	7
Ihmissuhdetaidot	23	8
Monipuolinen ravinto ja ruokailutottumukset	22	9
Pukeutuminen	12	18
Teknologisessa arjessa suoriutuminen	12	18
Fyysinen ympäristö	10	21
Päihitteettömyys	6	25
Hygieniasta huolehtiminen	3	28

Taulukko 3. Kuvaa kuinka usein opettajat ja koulunkäynninohjaajat kokivat eri toimintojen haasteiden vaikuttavan koulutyöhön osallistumiseen. Uneen, pukeutumiseen ja teknologisoituneessa arjessa toimimisen kysymyksiin vastasi kyselyssä 30 vastaajaa. Muihin kysymyksiin vastasi kaikki vastaajat (n= 31). Vastaajat kokivat ajanhallinnan haasteiden (n=29), unen (n= 29), tavaroista huolehtimisen (n=29), tunnetaitojen (n=24) sekä ihmissuhdetaitojen (n=23) haasteiden vaikuttavan eniten oppilaan koulutyöhön osallistumiseen. Haasteet hygieniassa nähtiin (n=28) vaikuttavan vähiten oppilaan osallistumiseen.

6.4 Moniammatillinen yhteistyö

Taulukko 4: Moniammatillisen yhteistyön tarve

	Usein N	Harvoin N
Ajanhallinta	20	11
Uni, sisältää rentoutumisen ja palautumisen	19	12
Ihmissuhdetaidot	18	13
Tunnetaidot	17	13
Monipuolinen ravinto ja ruokailutottumukset	13	17
Tavaroista huolehtiminen	13	17
Teknologisessa arjessa toimiminen	6	25
Päihteettömyys	4	27
Hygieniasta huolehtiminen	3	28
Pukeutuminen	2	29
Fyysinen ympäristö	2	29

Taulukko 4. Kuvastaa miten vastaajat ovat kokeneet moniammatillisen yhteistyön tarvetta eri itsestä huolehtimisen ja arjen toimintoihin liittyen. Ravinto- ja ruokailutottumuksiin, henkilökohtaisista tavaroista huolehtimiseen ja tunnetaitoja koskeviin kysymyksiin vastasi 30 vastaajaa. Muihin kysymyksiin vastasivat kaikki 31 vastaajaa. Vastausten perusteella voidaan todeta, että opettajat ja koulunkäynninohjaajat kokivat moniammatillisen yhteistyön tarvetta erityisesti oppilaan ajanhallinnan (n=20), riittävän unen (n=19), ihmissuhdetaitojen (n=18) ja tunnetaitojen (n=17) haasteissa. Vähiten moniammatillisen yhteistyön tarvetta koettiin oppilaan fyysisen ympäristöön (n=29) liittyvissä haasteissa.

6.5 Haasteet toiminnoissa

Kyselyn avointen kysymysten avulla haluttiin selvittää miten itsensä huolehtimisen ja arjen taidon haasteet näkyvät koulun arjessa opettajien ja ohjaajien näkemyksen mukaan. Taulukko 5. Kuvaa avoimien kysymyksien määrää, koskien 11 eri itsestä huolehtimisen ja arjen toimintoa. Vastauksia tuli runsaasti, yhteensä 262 kpl. Alla olevassa taulukossa vastausmäärät toiminnoittain.

Taulukko 5: Avointen kysymysten vastausmäärät

	Vastauksia
Uni, sisältää rentoutumisen ja palautumisen	29
Ajanhallinta	27
Monipuolinen ravinto ja ruokailutottumukset	26
Tavaroista huolehtiminen	26
Tunnetaidot	26
Pukeutuminen	24
Teknologisessa arjessa suoriutuminen	24
Päihteettömyys	21
Ihmissuhdetaidot taidot	21
Hygieniasta huolehtiminen	19
Fyysinen ympäristö	19

Vastaajien näkemyksen mukaan haasteet unessa näkyivät yleisimmin väsymyksenä (n 20) ja keskittymisen ja tarkkaavaisuuden pulmina (n 14). Vastaaja kuvasi haasteen näkyvän koulun arjessa:

”Jos jaksaa tulla, ei kykene tekemään mitään, koska väsyttää ”

Ajanhallinnan haasteet näkyivät vastaajien näkemyksen mukaan yleisimmin myöhästelynä (n 15) ja siinä, että läksyt oli tehty osittain tai ei ollenkaan (n 14). Vastaajan mielestä esimerkiksi pelaaminen voi vaikuttaa ajankäytön hallitsemiseen:

”Läksyt ja opiskelu jäävät hoitamatta usein liittyen juuri siihen, että mihiin nuori aikansa käyttää. Valitettavasti pelaaminen vie monilta tosi paljon aikaa, jos sitä ei kotona rajoiteta.”

Vastaajat näkivät, että haasteet ravinto- ja ruokailutottumuksissa näkyivät arjessa useimmiten niin, ettei oppilas käy ruokalassa syömässä tai syö liian vähän (n 13) sekä väsymyksenä (n 14). Vastaaja kertoo oppilaiden sanottavan haasteita esimerkiksi näin:

”koska on nälkä niin ei jaksaa keskittyä ja tehdä mitään”.

Haasteet henkilökohtaisista tavaroista huolehtimisessa näkyivät vastaajien mielestä useimmiten oppilaan työskentelyn vaikeutumisenä (n 13) sekä siinä, että kouluvälineet eivät olleet mukana koulussa (n 12). Tyypillinen vastaus:

"Elleivät välineet ole mukana, useimmissa aineissa myös työskentely vaikeutuu."

Vastaajien mukaan haasteet tunnetaidoissa näkyivät tyypillisesti käytösoireina (n 16). Vastaaja kuvaa haasteiden näkyneen muun muassa oppilaan raivokohtauksina.

"Ei osata asettua toisen asemaan tai tulkita toisen eleitä, esim. riitatilanteissa, pettymykset aiheuttavat kohtuuttomia raivokohtauksia"

Sään- tai tilanteen mukaisen pukeutumisen haasteet näkyivät vastaajien mielestä haluttomuutena mennä välitunneille (n 14) sekä siinä, ettei liikuntatunneille voinut osallistua täysipainoisesti (n 10). Vastaaja kuvaa haasteita:

"välitunneilla ulos meneminen on hankalaa, liikuntatunneilla ei pysty osallistumaan täysipainoisesti muiden mukana tekemiseen."

Haasteet teknologisessa arjessa toimimisessa näkyvät koulun arjessa useimmiten tiedonetsimisen vaikeuksina (n 7) sekä laitteiden vastuullisen käytön vaikeuksina (n 5). Kysymyksen vastaukset jakoutuivat laajemmin, joten samansisältöisiä vastauksia oli vähemmän. Tyypillisessä vastauksessa ilmeni diginatiivien taito käyttää laitteita:

"Puhelimia ja niiden sovelluksia osataan käyttää, mutta tiedonhankinta internetistä ja tiedon luotettavuuden arviointi haastavaa."

Oppilaiden päihteiden käyttäminen näkyy vastaajien mielestä koulun arjessa tyypillisimmin levottomuutena ja keskittymisvaikeuksina (n 10) sekä alisuoriutumisena (n 8). Vastaajan mielestä viikonlopun päihteiden käyttö näkyy jopa koulussakin:

"Viikonlopun jälkeen koulutyöskentelyn käynnistyminen on haasteellista. Poissaolot lisääntyvät."

Ihmissuhdetaitojen haasteet näkyivät vastaajien mielestä tyypillisesti käytöksen pulmina (5) sekä ryhmässä toimimisen vaikeuksina (n 8). Pulmat vaikuttavat vastaajan mielestä osallistumiseen.

"Ei pystytä osallistumaan kaikkiin koulun toimintoihin"

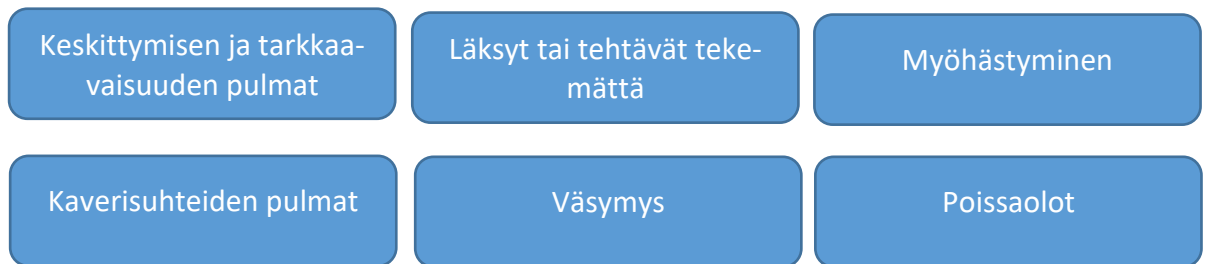
Haasteet henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisessa näkyivät vastaajien mielestä tyypillisesti ulkopuolelle jättämisenä (n 13) ja kiusaamisena (n7). Vastaajan mielestä ulkopuolelle jättäminen näkyy esimerkiksi näin:

"Jos oppilas haisee pahalle, ei hänen kanssaan haluta tehdä esim. paritai ryhmätöitä. Halutaan istua kauempana."

Fyysisen ympäristön osalta vastaajat nostivat esille positiivisia asioita koulun arkeen liittyen. Fyysisen ympäristön kerrottiin vaikuttavan arkeen mm. työskentelymukavuutena (n 4):

"Remontoitu koulumme tarjoaa monenlaista virikettä oppimiseen ja opiskeluun aina kirjastoa, monitoimisia ja oppilaskuntaparvea myöten."

Kuvio 5. Kuvaa luokiteltuja avointen kysymysten toimintoja ja niissä arjessa ilmenneitä haasteita. Vastausten perusteella, haasteet eri itsestä huolehtimisen ja arjen toiminnoissa voivat näyttäytyä koulun arjessa samanlaisina haasteina tai pulmina. Esimerkiksi vastaajien mukaan haasteet unessa, päihteiden käytössä tai ravinto- ja ruokailutottumuksissa voivat näyttäytyä koulun arjessa keskittymisen ja tarkkaavuuden pulmina. Yleisimmät haasteet kuvattuna alla.

Kuvio 5: Yleisimmät koulun arjessa näkyvät haasteet

7 Johtopäätökset

Uusi opetussuunnitelma toimii yläkoulussa koulutyötä ohjaavana työkaluna ja painottaa tietojen lisäksi taitoja. Kyselytutkimuksen tulokset vahvistavat ajatusta, että laajalaisia taitoja tulee vahvistaa ja koulun moniammatillista osaamista laajentaa toimintaympäristön muuttuessa. Vastaajat vastasivat kyselyyn koskien koko ikäluokkaa, ei vain tehostetun tai erityisen tuen piirissä olevia oppilaita. Yllättävää oli että, haasteita itsestä huolehtimisen ja arjen taidoissa ilmeni koko ikäluokassa ja ne näkyivät koulun arjessa selkeästi.

Opinnäytetyöllä haettiin vastausta kysymykseen; ”miten tärkeinä opettajat ja koulunkäynninohjaajat näkevät itsestä huolehtimisen ja arjen taidot koulun näkökulmasta”? Kyselyn vastausten perusteella voidaan todeta, että itsestä huolehtimisen ja arjen taidot nähtiin erittäin tärkeiksi taidoiksi yläkouluikäisillä oppilailla. Opinnäytetyö haki vastausta myös kysymyksiin; ”vaikuttavatko haasteet oppilaan osallistumiseen ja

minkälaisia haasteita toiminnoissa esiintyy koulun arjessa”? Vastauksien perusteella haasteet toiminnoissa vaikuttivat osallistumiseen usein. Osallistuminen on edellytys osallisuuden toteutumiseen, vahvistamalla itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja tuetaan oppilaan osallisuutta. Avointen vastausten pohjalta voidaan päätellä, että haasteet itsestä huolehtimisen ja arjen taidoissa ilmenevät koulun arjessa monella tavalla. Arjessa näkyvä ongelma esimerkiksi myöhästyminen, voi johtua useamman eri itsestä huolehtimisen ja arjen toiminnon haasteesta.

Viimeinen tutkimuskysymys opinnäytetyössä oli; ”kokivatko vastaajat moniammatillisen yhteistyön tarvetta haasteisiin liittyen”? Vastauksista nousi esille, että vastaajien tärkeiksi kokemissa toiminnoissa (6/11) koettiin tarvetta moniammatilliselle yhteistyölle. Useimmiten vastaukset tukivat toisiaan niin, että tärkeäksi koetuissa toiminnoissa esiintyi paljon haasteita, haasteet vaikuttivat osallistumiseen ja haasteisiin kaivattiin moniammatillista yhteistyötä. Moniammatillisen yhteistyön tarvetta koettiin ajanhallinnan, ihmissuhdetaitojen, unen (sisältää rentoutumisen ja palautumisen) ja tunnetaitojen haasteisiin.

Kysely oli luonteeltaan kartoittava ja herätti tekijöissä kiinnostuksen selvittää oppilaan ympäristössä, toiminnassa ja erityisesti yksilötekijöissä olevia haasteita tarkemmin. Vastaajat näkivät itsestä huolehtimisen ja arjen taidot erittäin tärkeäksi koulutyön näkökulmasta, tämä luo hyvän pohjan moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi. Opinnäytetyön johtopäätöksenä voidaan todeta, että yläkoulun oppilaille on haasteita itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen alueella. Uuden opetussuunnitelman painopiste on taitojen opettelussa. Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen haasteisiin yläkoulussa voidaan vastata toimintaterapeutin tuomalla ammattitaidolla. Koulutoimintaterapeutti voisi olla opettajien, koulunkäynninohjaajien, terveydenhoitajan, psykologin ja kuraattorin rinnalla edistämässä oppilaan toiminnallista suoriutumista ja siten vaikuttaa oppilaan arkeen ja hyvinvointiin. Tämä tukisi myös LAPE-hankkeen tavoitetta tuottaa palvelu nuoren omassa kehitysympäristössä.

8 Pohdinta

Ympäristö

Tässä työssä oppilaan toiminnallista suoriutumista tarkastellaan oppilaan, toiminnan ja ympäristön vuorovaikutuksen näkökulmasta. PEO-mallissa ympäristöä tarkastellaan kulttuurisen, sosioekonomisen, sosiaalisen ja fyysisen ympäristön kannalta (Law ym.1996,13,17). Työssä kartoitetaan opettajien ja avustajien näkemyksiä koskien koulun fyysistä ympäristöä. Toimintaterapeutti voi vaikuttaa PEO-mallin mukaan yläkoulussa oppilaan toiminnalliseen suoriutumiseen, muokkaamalla ympäristöä ja/tai toimintaa oppilaan tarpeita vastaavaksi.

Savonlinnalaisen yläkoulun opettajien ja koulunkäynninohjaajien vastausten perusteella selvisi, että koulun fyysinen ympäristö edistää oppilaan toiminnallista suoriutumista enemmän kuin estää sitä. Fyysinen ympäristö sai tärkeyttä arvioitaessa pisteet 8,48. Haasteita koettiin harvoin ja sen ei nähty myöskään vaikuttavaan oppilaan osallistumiseen kuin harvoin. Voidaankin ajatella, että viime vuosina tehty remontti on onnistunut huomioimaan oppilaiden ja työntekijöiden tarpeet sekä esteettömyyden. Vastaajat eivät myöskään kokeneet ympäristön osalta moniammatillisen avun tarvetta. Tulos kertoo mielestämme opettajien ammattitaidosta hyödyntää ja muokata ympäristöä tai vaihtoehtoisesti siitä, että vastaajilla ei ole vielä riittävästi tietoa ympäristön muokkaamisen tuomista mahdollisuuksista. Rodger ja Kennedy-Behr kirjoittavat toimintaterapeuteilla olevan ainutlaatuisia taitoja ja tietoja silloin kun täytyy tehdä muutoksia sosiaaliseen tai fyysiseen oppimisympäristöön. Tavoitteena on maksimoida kaikkien oppilaiden osallistuminen. (Rodger ja Kennedy-Behr 2017, 275). Ympäristöön liittyvää tulosta tarkastellessa on syytä huomioida, että ympäristöä tarkasteltiin kyselyssä rajoittuneesti vain fyysisen ympäristön näkökulmasta.

Toiminta

PEO-mallin eri osatekijöiden eli yksilön, ympäristön ja toiminnan dynaaminen vuorovaikutus mahdollistaa maksimaalisen toiminnallisen suoriutumisen ja yksilön tyytyväisyyden omaan toimintaansa (Strong, Rigby, Stewart, Law, Letts, Cooper 1999, 124). PEO-mallin mukaan toiminta nähdään toimintoina ja tehtävinä, joita yksilö suorittaa saavuttaakseen sisäisiä tarpeitaan (Law 1996, 16). Opinnäytetyössä oppilaan

itsestä huolehtimisen ja arjen toimintoina käsitellään muun muassa pukeutumista sekä henkilökohtaisista tavaroista- ja hygieniasta huolehtimista. Tuloksista oli nähtävissä, että haasteet eri toiminnoissa näkyivät koulutyön suoriutumisessa erilaisina pulmina (Ks. liite 3). Tulosten perusteella voidaan todeta, että vastaajien näkemyksen mukaan haaste yhdessä toimintakokonaisuudessa voi näkyä koulun arjessa erilaisina ongelmina. Esimerkiksi haaste henkilökohtaisista tavaroista huolehtimisessa voi näkyä oppilaan arjessa läksyjen tekemättömyytenä tai/ja käyttäytymisen pulmina. Koulun arjessa näkyvä ongelma kuten väsymys, saattaa vastausten perusteella johtua useasta eri toimintakokonaisuuden haasteesta. Esimerkiksi oppilaan väsymys voi johtua vastaajien mukaan ajanhallinnan, unen, ravinto- ja ruokailutottumusten tai päihteiden käyttämisen haasteista.

Oppilas (yksilö)

Mielenkiintoisinta toimintaterapian näkökulmasta oli uneen liittyvät tulokset. Unessa koettiin olevan toimintona toiseksi useimmin haasteita, se vaikutti usein nuoren osallistumiseen ja siinä koettiin toiseksi eniten moniammatillisen avun tarvetta. Toimintaterapiassa toimintaa tarkastellaan läpi vuorokauden ja ymmärretään unen merkitys kaiken toiminnan perustana. Uneen liittyviä tuloksia tarkastellessa PEO-mallin yksilötekijät korostuivat. Unen, palautumisen tai rentoutumisen puute voi näkyä oppilaan yksilötekijöissä kuten kognitiossa (tarkkaavuus), psyykkisessä toimintakyvyssä (mielialan lasku) tai sosiaalisessa toiminnassa (epäasiallinen käytös). Vaikuttamalla toimintaterapian keinoin oppilaan unitoimintoihin ja ympäristöön (nukahtaminen, nukkumisympäristö, palautuminen, rentoutuminen) vaikutetaan oppilaan yksilötekijöihin, jotka puolestaan lisäävät oppilaan toiminnallista suoriutumista. Ahtiainen ja Kauppi ovat tutkimuksensa tuloksissa todenneet, että hieman alle puolet 7.-luokkalaisista ja noin 40 % 9.-luokkalaisista nukkuu liian vähän suosituksiin nähden (Ahtiainen & Kauppi 2015, 40). Opinnäytetyön tulokset ovat yhteneväiset, uneen liittyvät haasteet nousivat vastauksissa selkeästi esille.

Tuloksia tarkastellessa nousi esille, että yläkouluikäisillä oppilailla on puutteita itsestä huolehtimisen ja arjen taidoissa. Rodgerin ja Kennedy-Behrin (2017,123) mukaan nuoret, joilla on toimintakyvyn haasteita, kokevat enemmän haasteita kouluympäristössä ajanhallinnan kanssa. Opinnäytetyön tulokset ovat samansuuntaisia Rodgerin ja

Behrin kanssa. Vastausten mukaan ajanhallinnassa esiintyi kaikista useimmin haasteita, haasteet vaikuttivat vastaajien mukaan eniten oppilaan osallistumiseen ja ajanhallinnan kanssa koettiin eniten moniammatillisen avun tarvetta. PEO-mallin mukaan vaikuttamalla oppilaan yksilötekijöihin voidaan lisätä yksilön toiminnallista suoriutumista (Law ym. 1996, 15).

Tuloksissa selkeästi esiin nousseiden toimintojen edistäminen vaatii yhteistyötä myös oppilaan perheen kanssa. Tulokset puoltava sitä, miten toimintaterapeutin resurssia tulisi kohdentaa ulottumaan perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lindfors & Rahikainen (2015, 45) korostavat myös tutkimuksessaan, että kodin ja koulun yhteiset periaatteet ovat merkityksellisiä.

Toimintaterapian arviointikäytäntö on asiakas- ja perhekeskeistä ja ottaa huomioon kuntoutujan yksilölliset arjen tarpeet. Toimintaterapeutti käyttää perhekeskeistä lähestymistapaa, jossa korostuu perheen tarpeiden huomioiminen. (Suomen toimintaterapialiitto, 2014,10.) Toimintaterapeutin ammattiosaamiseen kuuluu erilaisten arvioiden tekeminen oppilaan toiminnallisuuden ja osallisuuden edistämiseksi. Toimintaterapeutti voi arvioida laajasti oppilaan toimintakokonaisuuksia haastatteleamalla, havainnoimalla toimintaa sekä käyttämällä strukturoituja ja standardoituja arviointimenetelmiä. Arvioitavia toimintakokonaisuuksia voi olla esimerkiksi oppilaan levon ja ajankäytön tasapaino. Toimintakokonaisuuksien hallinnan edistäminen parantaa asiakkaan elämänlaatua, vahvistaa osallisuutta sekä ajankäytön tasapainoa. (Savolainen 2017, 21.)

Opinnäytetyömme lähtökohtana oli kartoittaa koko ikäluokan haasteita itsestä huolehtimisen ja arjen toiminnoissa eikä vain niitä, joilla on jo todettuja toimintakyvyn haasteita. Vastauksista pääteltiin, että itsestä huolehtimisen ja arjen taidoissa on haasteita myös yleisopetuksen oppilailta. Toimintaterapian P4C-malli soveltuisi vastaamaan opinnäytetyön tuloksista ilmenneisiin haasteisiin. Yhteistyömallin avulla tuodaan erityisosaamista koulun moniammatilliseen tiimiin. **Partnering for change** eli P4C-malli on toimintaterapian tutkittu innovatiivinen malli, jonka avulla voidaan tuottaa toimintaterapian palveluita koululle. Palvelut rakennetaan oppilaan ympärille ja tarkoituksena on ehkäistä monimuotoisempia terveys- ja oppimisongelmia. Mallin

pääperiaate on parantaa suorituskkyä yhteistyön ja valmennuksen avulla. Mallissa toimintaterapeutti tekee tiivistä ja läpinäkyvää yhteistyötä perheiden ja opettajien kanssa. Mallin avulla pyritään lisäämään opettajien ja vanhempien kykyä tukea nuorta. Mallissa on kolme tasoa, toimintaterapeutin tuki voi ulottua luokkaan, pienryhmiin tai yksilöön. Tuki kohdennetaan tarpeen mukaan ja se voi ulottua kaikkiin toimintoihin. Malli vastaa hyvin erilaisiin tarpeisiin ja sillä varmistetaan, että tuen määrä on riittävä ja saavuttaa kaikki koulun oppilaat, Ks. liite 4. (Rodger ym. 2017, 269-271.)

8.1 Prosessi

Opinnäytetyö oli luonteeltaan kartoittava, siihen nähden vastaukset antoivat paljon informaatiota vastaajien näkemyksistä. Tulosten avulla saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin ja pystyttiin toteamaan moniammatillisen yhteistyön tarve.

Opinnäytetyön kirjoittaminen aloitettiin tammikuussa 2018. Tiedonhaun vaihe oli haasteellinen. Työssä yhdistyi toimintaterapian ja opetussuunnitelman teoriat ja aiheista ei löytynyt yhdistettyä kansainvälistä tutkimusta. Kyselytutkimuksen toteutus vaati monen käsitteen ja tutkimukseen liittyvän asian sisäistämistä. Aineiston analysointi, raportointi sekä johtopäätökset olisivat vaatineet enemmän aikaa ja tilaa asioiden jäsentymiseksi.

PEO-mallin ajateltiin olevan selkeä ja yksinkertainen. Selkeys ja yksinkertaisuus osoittautuvat mallin vahvuudeksi sekä heikkoudeksi. Alkuperäisenä ajatuksena oli tulosten purkaminen PEO-mallin mukaisiin osatekijöihin. Vastausten informatiivisuus ja avointen vastausten laajuus yllättivät tekijät. Kysymysten sekä vastausten toiminnot jakautuivat limittäin osatekijöihin ja vastaukset oli mielekkäämpi jaotella haasteiden ilmenemisen mukaan. Luokittelemalla vastaukset saatiin vastaus tutkimuskysymyksiin, mutta tulosten siltaaminen takaisin PEO-malliin jäi etäiseksi.

Opinnäytetyöprosessi tuotti uutta näkökulmaa liittyen nuoren itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin. Prosessin aikana itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tärkeys korostui ja peilautui työhömmen nuorten parissa. Työn ja opiskelun yhdistäminen toi lisäarvoa molempiin suuntiin.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen reliäabelius tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta, eli kykyä antaa eissattumanvaraisia tuloksia. Validius puolestaan tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä eli onko tutkimuksella mitattu sitä mitä oli tarkoitus mitata. (Hirsjärvi, Remes & Saja-vaara 2009, 231.) Tässä opinnäytetyössä validiteettia pyrittiin parantamaan valitsemalla sellaisia kysymyksiä, jotka todella mittasivat kyseistä toimintaa sillä tavalla kuin opinnäytetyön tekijät olivat tarkoittaneet. Tutkimuksen validiutta pyrittiin tarkentamaan myös käsittelemällä avoimia vastauksia laadullisin menetelmin. Kyselytutkimuksen vastausprosentti oli hyvä, 56%. Opinnäytetyön luotettavuuden pohdinnassa on otettava huomioon, että kyselyyn vastasivat todennäköisesti opettajat ja ohjaajat, jotka olivat kiinnostuneet aiheesta. Opinnäytetyön aikana ei noussut esiin erityisiä eettisiä pulmia.

Opinnäytetyön tulosten tarkastelussa tunnistetaan rajoitteita. Kyselyn otos oli pieni ja tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan muita yläkouluja. Tulokset voivat toimia Talvisalon koulun omana työvälineenä suunniteltaessa laaja-alaisten taitojen yhdistämistä oppiaineisiin sekä moniammatillisen yhteistyön ja kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämisessä.

8.3 Jatkotutkimukset

Tämä opinnäytetyö keskittyi kartoittamaan opettajien ja ohjaajien näkemyksiä, ulkopuolelle jäi toimintaterapian keskiössä oleva yläkoulun oppilas. Mielenkiintoista olisi tutkia oppilaan ja perheen näkemyksiä oppilaan itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin liittyen. Seuraavat jatkotutkimusehdotukset heräsivät opinnäytetyötä tehdessä.

- Miten nuoret itse kokevat itsestä huolehtimisen ja arjen taidot?
- Ajanhallinnan ja unen tukeminen toimintaterapian keinoin?
- Mitkä arviointimenetelmät sopisivat parhaiten arvioimaan yläasteikäisen arjen ja itsestä huolehtimisen alueita?
- Nuorten kokemukset interventioista, joissa ajanhallinnan, unen, sosiaalisten tai tunnetaitojen edistäminen ovat olleet terapian tavoitteena?
- Toimintaterapeutin rooli/työnkuva yläkoulun moniammatillisessa tiimissä?
- Ryhmäinterventioiden käytettävyys ja käytännöt yläkoulussa?

Lähteet

- Ahtiainen, H., Kauppi, E. 2015. Unen pituus, ruutuajankäytön lopettamisajankohta ja liikunta-aktiivisuus sekä niiden väliset yhteydet suomalaisilla nuorilla. Pro Gradu-tutkielma. Liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikka.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/46417/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201506252449.pdf?sequence=1>
- AOTA. Occupational therapy practise framework. Domain & Proces. 3rd edition. 2014.
- Cacciatore, R., Karukivi, M. 2014. Mielelön fiilis hyvän mielen käsikirja. Helsinki: Tammi 2014.
- Case-Smith, J. O'Brien- Clifford, J. 2010. Occupational therapy for children. Sixth edition. Maryland Heights: Mosby/Elsevier, chapter 24.
- De Meulder A. 2017. Pro Gradu-tutkielma. Synergiaedun saavuttaminen, Grounded Theory-tutkimus opettajan ja toimintaterapeutin yhteistyön rakentumisesta perusopetuksessa. Jyväskylän yliopisto.
- Doubt, L., McColl M.A. 2003. A Secondary Guy: Physically disabled teenagers in secondary Schools. The Canadian Journal of Occupation Jun 2003, vol 70, number 3. s. 139-151.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, S. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Verkkomateriaali kirjasta Tilastollinen tutkimus. 9.uud.p. Edita Publishing Oy, Helsinki 2014. Viitattu 24.4.2018.
<http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L., Rusi-Pyykkönen, M. 2013. Toiminnan voimaa toimintaterapia käytännössä. Porvoo: Bookwell Oy.
- Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. Suomen toimintaterapialiitto. Viitattu 24.2.2018. <http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/1080/arviointikaytannot.pdf>
- Kehityksen ja oppimisen vaikeudet lapsilla ja nuorilla 2003. Opas TAYS-piirin lastenneuvoloille ja kouluterveydenhuollolle. Versio 10.9.2003. Viitattu 15.2.2018.
<https://www.pshp.fi/download/noname/%7BOC1A30A3-1F6A-4334-A58B-9B32CDD2C291%7D/657>
- Korvela, P., Norlund, A. 2016. Nuorten arjen rytmit ja perhe. Sami Myllyniemen toimittamassa julkaisussa Arjen jäljillä nuorisobarometri 2015. Grano Multiprint Oy 2016.

Koulunkäynti ja opiskelu 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.2.2018. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/koulunkaynti-ja-opiskelu>

Forsen M., Lalli S., 2014. Koulu toimintaterapian ympäristönä. Toimintaterapeuttien ja opettajien näkemyksiä. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Law, M; Cooper, B; Strong, S; Steward, D; Rigby, P. & Letts, L. 1996. The Person-Environment-Occupation Model: A transactive approach to occupational performance. The Canadian Journal of Occupational Therapy 63: 9–22.

Lapsi -ja perhepalveluiden muutosohjelma 2017. Opetus ja kulttuuriministeriö. Viitattu 24.2.2018. <http://minedu.fi/lape>

Lindfors, K. & Rahikainen, T. 2015. Laaja-alaiset osaamistavoitteet opetus- ja kasvatustyön perusteina. Perusopetuksen opettajien näkökulmia. Pro Gradu-tutkielma. Opettajankoulutuslaitos Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/47673/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201511133655.pdf?sequence=1>

Miikkulainen, M. 2012. Arjen taidot tietopankki. Viitattu 27.2.2018. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr4qakak/Arien_taidot_tietopankki_2012.pdf

Myllyniemi, S. (toim.) 2016. Arjen jäljillä nuorisobarometri 2015. Grano Multiprint Oy 2016.

Occupational Therapy in School Settings 2018. AOTA The American Occupational Therapy Association. Viitattu 15.3.2018. <https://www.aota.org/About-Occupational-Therapy/Professionals/CY/school-settings.aspx>

Opetussuunnitelman ydinasiat 2016. Opetushallitus. Viitattu 15.2.2018. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma_ja_tuntijako/perusopetus nyt

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Next Print Oy, Helsinki 2016. Viitattu 3.2.2018. http://oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Reid, D., Chiun, T., Sinclair G., Wehrmann, S., ja Naseer, Z. 2006. Outcomes of an occupational therapy school-based consultation service for students with fine motor difficulties. Canadian Journal of Occupational Therapy. Vol 74, number 4. Lokakuu 2006.

Rodger, S. & Kennedy-Behr, A. (toim.) 2017. Occupation-Centered Practice with Children. A Practical Guide for Occupational Therapists. John Wiley & sons Ltd. 2017.

Savolainen, T., Aralinn V., (toim.) 2017. Toimintaterapianimikkeistö. Kuntaliitto. Helsinki 2017.

Strong, S., Rigby, P., Stewart, D., Law, M., Letts, L., Cooper, B. 1999. Application of the Person-Environment-Occupation Model: A practical tool. D'ERGOTHÉRAPIE. June 1999, Volume 66, Number 3. https://www.researchgate.net/publication/12836855_Application_of_the_Person-Environment-Occupation_Model_A_practical_Tool

Talvisalon koulu 2018. Koulun esittely. <http://edu.savonlinnaseutu.fi/talvisalo/meidan-koulu/esittely-2/> Viitattu 1.2.2018.

Tuomi, J., Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilka H. Tutki ja mittaa. 2007. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä.

Liitteet

Liite 1: Saate

Hyvä vastaaja!

Nuorten itsestä huolehtimisen ja arjen taidot ovat tärkeitä, koska ne valmistavat nuorta tulevaisuuden vaatimuksiin. Myös opetussuunnitelma on ottanut mukaan tämän asiakokonaisuuden ja tämän vuoksi teemme opinnäytetyötä *itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin* liittyen. Opinnäytetyössä itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja tarkastellaan sekä toimintaterapian että opetussuunnitelman viitekehksestä käsin.

Opinnäytetyö tehdään **** koulun 7-9 lk opettajille ja ohjaajille. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada käsitys, miten koulun aikuiset näkevät murrosikäisten itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tärkeyden, sen vaikutukset osallistumiseen sekä millaisia haasteita näissä taidoissa koulussa ilmenee. Työn tavoitteena on kartoittaa nykyistä tilannetta ja koota ajatuksia, miten mahdollisiin haasteisiin voitaisiin reagoida toimintaterapian näkökulmasta.

Kyselyn suorittaminen vie noin 15 minuuttia. Kysely koostuu yhdestätoista itsestä huolehtimisen ja arjen taidon kokonaisuudesta, joista jokaisessa on neljä kysymystä. Toivomme mahdollisimman suurta vastaajamäärää, sillä kohdejoukko on pieni ja jokainen vastaus on opinnäytetyön luotettavuuden kannalta tärkeä.

Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa. Antamanne vastaukset käsitellään nimettömänä ja luottamuksellisesti. Vastauksista ei voi päätellä henkilöllisyyttäsi. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Kyselyyn vastaamiseen on aikaa viisi päivää 23-27.4.

Tutkimusta koskeviin kysymyksiin vastaa Elina Nuopponen puh XXX-XXXXXXX tai sähköpostitse osoitteessa XXXX.

Ystävällisin terveisin

Titta Ruoho ja Elina Nuopponen

AMK-toimintaterapeutti opiskelijat Jyväskylä

linkki kyselyyn:

<https://link.webpolsurveys.com/S/36F90CAC8201C3E7>

Liite 2: Webropol-kysely

Taustamuuttuja:

opettaja/erityisopettaja/koulunkäynninohjaaja

1 AJANHALLINTA (oppilaan ajankäytön hallinta, aikatauluissa pysyminen ja ajankäytöllisesti eri toimintojen tasapaino)

- Kuinka tärkeänä pidät ajanhallinnan taitoa koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita ajanhallinnassa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Haasteet ajanhallinnassa vaikuttavat oppilaan osallistumiseen (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten haasteet ajanhallinnassa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta oppilaan ajanhallinnan haasteisiin liittyen (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

2 Uni (palautuminen ja rentoutuminen)

- Kuinka tärkeänä pidät riittävää unta koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Näkyvätkö uneen liittyvät haasteet koulutyöskentelyssä (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Uneen liittyvät haasteet vaikuttavat oppilaan osallistumiseen negatiivisesti (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten ongelmat uneen liittyvät haasteet näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta oppilaan uneen liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

3 Monipuolinen ravinto ja terveet ruokailutottumukset

- Kuinka tärkeänä pidät monipuolista ravintoa ja terveitä ruokailutottumuksia koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita ravinto- ja ruokailutottumusten kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Ravinto- ja ruokailutottumuksissa vaikuttaa oppilaan osallistumiseen negatiivisesti (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten haasteet ravinto- ja ruokailutottumuksissa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta uneen liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

4 HYGIENIASTA HUOLEHTIMINEN (oppilaan itsestä huolehtiminen, esim. puhtaat vaatteet ja vartalon, hiusten ja hampaiden peseminen)

- Kuinka tärkeänä pidät oppilaan kykyä huolehtia henkilökohtaisesta hygieniastaan

koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)

- Kuinka usein oppilailla on haasteita henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisessa
(usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Haasteet henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisessa vaikuttavat oppilaan osallistumiseen (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten haasteet henkilökohtaisen hygienian huolehtimisessa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta oppilaan henkilökohtaisen hygienian huolehtimisen haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

5 Pukeutuminen (sään- tai tilanteenmukainen)

- Kuinka tärkeänä pidät taitoa pukeutua sään- tai tilanteenmukaisesti koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita sään- tai tilanteenmukaisessa pukeutumisessa
(usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Haasteet sään- tai tilanteenmukaisessa pukeutumisessa vaikuttavat oppilaan osallistumiseen negatiivisesti (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten oppilaan haasteet sään- tai tilanteenmukaisessa pukeutumisessa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta oppilaan pukeutumiseen liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

6 HENKILÖKOHTAISISTA TARVIKKEISTA HUOLEHTIMINEN (esim. koulureppu, kirjat, välineet, koulutyöt)

- Kuinka tärkeänä pidät taitoa huolehtia henkilökohtaisista tarvikkeista koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita henkilökohtaisista tarvikkeista huolehtimisessa
(usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Haasteet henkilökohtaisista tarvikkeista huolehtimisessa vaikuttaa oppilaan osallistumiseen negatiivisesti (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten haasteet henkilökohtaisten tavaroiden huolehtimisessa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta henkilökohtaisten tavaroiden huolehtimiseen liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

7 PÄIHTEET (tupakka, nuuska, alkoholi, impattavat aineet, lääkkeet ja huumeet)

- Kuinka tärkeänä pidät päihteettömyyttä koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita päihteiden käytön kanssa
(usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Päihteiden käyttäminen vaikuttaa oppilaan osallistumiseen negatiivisesti
(usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Näkökö päihteiden käyttäminen koulun arjessa, miten?

- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta oppilaiden päihteiden käyttöön liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

8 Tunnetaidot (tunteiden nimeäminen, tunnistaminen, ilmaiseminen, hallitseminen)

- Kuinka tärkeänä pidät ikätasoisia tunnetaitoja koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita tunnetaitojen kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Haasteet tunnetaidoissa vaikuttaa oppilaan osallistumiseen negatiivisesti (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten haasteet tunnetaidoissa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta tunnetaitoihin liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

9 IHMISSUHDETAIDOT (sosiaalisessa ympäristössä toimiminen, kommunikaatiokeino, ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden ymmärtäminen)

- Kuinka tärkeänä pidät sosiaalisia taitoja koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita sosiaalisissa tilanteissa? (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Haasteet sosiaalisissa taidoissa vaikuttaa oppilaan osallistumiseen (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten haasteet sosiaalisissa taidoissa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta oppilaiden sosiaalisiin taitoihin liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

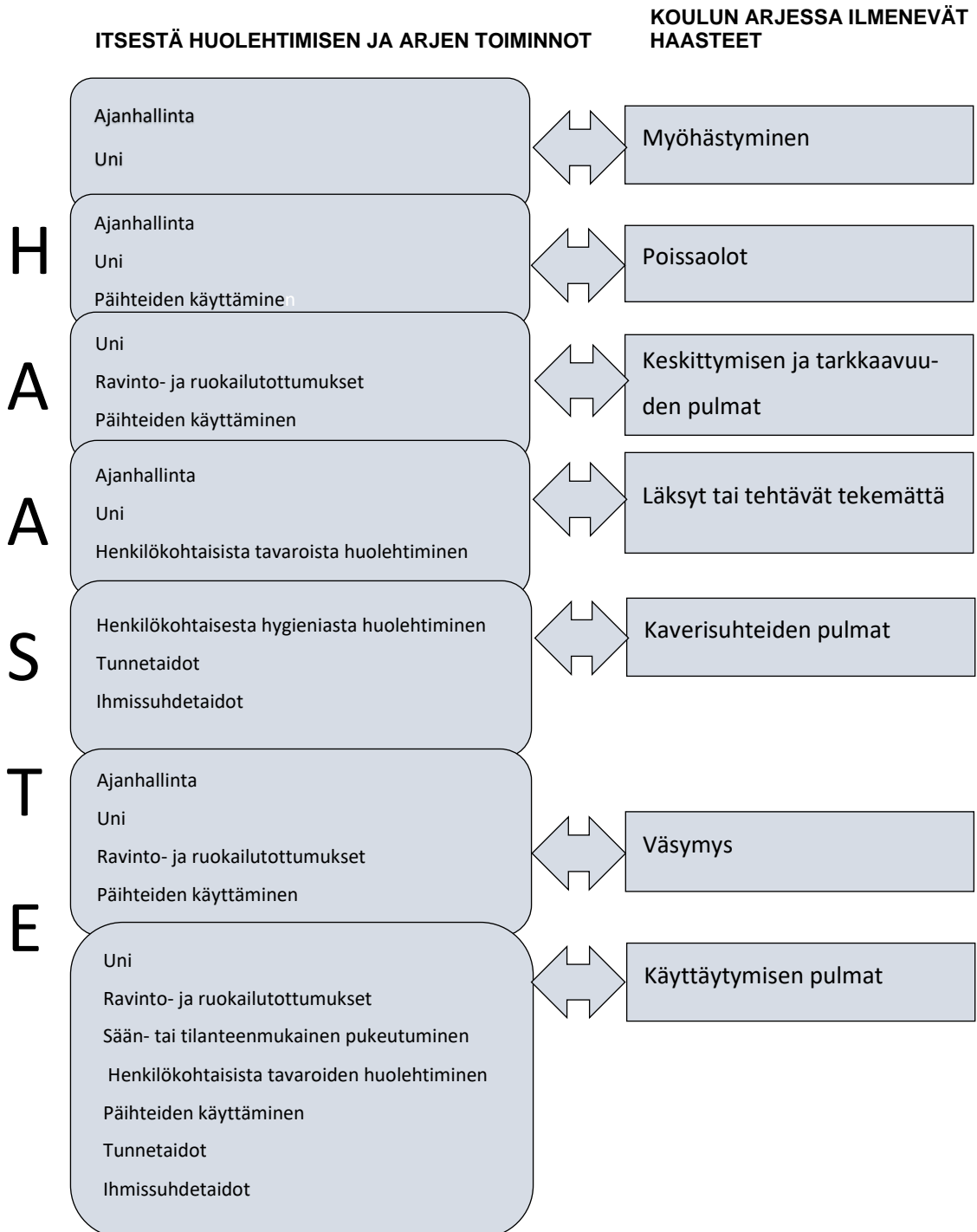
10 Fyysinen ympäristö

- Kuinka tärkeänä pidät koulun fyysistä ympäristöä koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein koulun fyysinen ympäristö asettaa haasteita oppilaiden suoriutumiselle (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
 - Vaikuttaako koulun fyysinen ympäristö oppilaan osallistumiseen (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
 - Miten koulun fyysisen ympäristön asettamat haasteet näkyvät koulun arjessa
 - Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta liittyen koulun fyysiseen ympäristöön (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

11 TEKNOLOGISOITUNEESSA ARJESSA TOIMIMINEN (tiedon hankinta ja vastuullinen käyttö, sähköisten opetusmateriaalien ja välineiden käyttö)

- Kuinka tärkeänä pidät teknologisoituneessa arjessa toimimisen taitoa koulusuoriutumisen näkökulmasta (asteikolla 1-10)
- Kuinka usein oppilailla on haasteita teknologisoituneessa arjessa toimimisessa? (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Haasteet teknologisoituneessa arjessa toimimisessa vaikuttaa oppilaan osallistumiseen negatiivisesti (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)
- Miten haasteet teknologisoituneessa arjessa toimimisessa näkyvät koulun arjessa?
- Oletko kokenut moniammatillisen avun tarvetta oppilaiden teknologisessa arjessa toimimiseen liittyvien haasteiden kanssa (usein-melko usein-melko harvoin- ei koskaan)

Liite 3: Haasteiden suhteet

Liite 4: Partnering for change (P4C -malli)

PARTNERING FOR CHANGE: P4C
Building Capacity through
Coaching and Collaboration
in Context

